ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

ЕРА.
20
ЯНВАРЬ
1966 шу
№ 9 (4177).
Мах 2 кеп.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ
1923 ШЕРА ДЕНЗ

КОЛХОЗАШТЕИ СОВХОЗАШТЕИ — БОАХАМА РАСЧЕТ

Чакхдаьннад юртбоахама шу. Колхозийн совхозийн бухгалтерешка, отделенешка, бригадашка, фермашка итогаш еш латт хІанз соахка карагІдаьннарий. Бухгалтерски отчеташ массанахьа а оттаь яьннаеце а ховш да малагІа культура мишта хьийкъай, цунах дІа фу дахад, хьайбай продуктивность мишта, хІаьта шурий, дулха, тхана единица фу лоац. Уж цифраш я хІанз боахамашка эггара чІоагІагІа ювцараш. Колхозийн совхозийн кулгалхошеи специалисташеи техка ца Іеш, кхаш леладераша, хьайбаш леладераша, механизатораша тохк уж цифраш, чІоаггІа уйлаш ю карагІдийннарий, толамаш совдахара наькъаш лех, гІалаташ кхы ца хилийта гІерт.

КПСС ЦК мартовски Пленум хинначул тІехьагІа производства керттера дешаш къестадара гІулакха дикка шоай мукъах я хІанз колхозаши совхозаши, юртбоахама продукци эцара маьхаш лакхденнад, цунах доккха беркат даьннад юрта боахама экономикана. Юрташкарча къахьегамхой керттера декхар хьалха а санна Даьхен задани-заказ кхоачашдар дале а, юртбоахама производство сихха дегІаяра маяшшара да хІанзара хьалаш. Нохч-ГІалгІайчен колхозаштеи совхозаштеи цу кердача хьалех ахчан лоархІам болаш мел пайда баьннаб ховш деце а, шеко яц царех даьнна беркат доккха хиларах. ДукхагІа хургда хІанз пайда луш дола боахамаш, кІезиглургда рентабельни доацараш, зенаш дераш.

Цудухьа партенеи правительстванеи чІоаггІа баркал яхаш ба вай республикера колхозхойи совхозий къахьегамхойи юртбоахама производство дегІайоалае, боахамий экономика чІоагІъе доккха новкъостал дарах.

Цар шоашта хьалхашка декхар оттадаьд боахамий экономика чІоагІъе, производства дерригa доакъош рентабельни де, мехка дукхагІа продукци яла. Духхьал лаьттанцарча балхий культура лакхъярах, хьайбаш зооветеринарни Іилма маяххара леладарах кхоачашдулургдац из декхар. Из кхоачашдулургда лархІа, анализ е ховш хилча, боахама бокъонца доал де ховш хилча.

Продукцега дІадодар лохдара дилла а дика оарцагІбоал Грозненски района шурий совхозе. Укхаза чІоаггІа теркам тІабахийта лелабу экономически болх. Цудухьа шерра шера доккхий пайдаш ду боахамо, рентабельноста боарам лакха ба. Дуккха да республике цу тайпара дола боахамаш. Цар доходаши пайдаши тІехь-тІехьа лакхлу, производство а кхашкеи фермашкеи балхаш деча наьха материальни хьал а тоаде торо хул.

Вай республикера тоъал совхозаши цхьайола колхозаши я боахама расчета элементех пайда ийбеш. Къаьстта дика опыт Іоаяьй цу даькъе совхозаша. Хьокхаме бу из болх лакхе йийцача Грозненски шурий совхозе, Сунженски районерча «Асинский» яхача совхозе, кхыча боахамашка. Боахама расчет юкъе йоалаяь звеньяш дукхагІа хилийтара а экономически болх тоабара а дика перспективаш хьаелл совхозашта КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеша а. Ховш да промышленноста доал дара керда формаш совхозаша а пайда эца безаш йолга. Цу реформа лерхІ боахамий инициатива лакхъе, пайден премии яхараш санна йолча рычагий новкъосталца производствана экономически стимулировани е. Кхыча тайпара аьлча промышленни предприятеш санна йиззача боахаме расчета ларда тІа яха еза юртбоахама предприятеш а. Соахка баьча балха итогаш йича, дерригa техкача гучадаргда малагІа совхозаш я гаргтарча хана доал дара кердача формага яха йиш яраш.

Цу деша уйла е езаргья ерригача эонашкарча боахамий кулгалхой. Цхьаккха а колхози совхози яц республике цар кулгалхой а коллективаш а бокъонца оарцагІъяьлча, экономически болх тоабича рентабельни хила йиш йоацаш. ХІара боахама йиш я лаьттанцара балхаши хьайбай боахами Іилма маяххара лелабе, продукци дукхагІа яккха, цунга дІадодар лохде, рентабельни хила. Долче, тІехьа е хьалха йиззача хозрасчета ларда тІа довла деза дерригa боахамаш. Цу гІулакха чІоаггІа новкъостал дергда продукци эцара маьхаш лакхдаро, хІаман кхомбаро, хьурмат даро.

ХІанз вайна керттердар цІаккха а ца баьча тайпара дІамигачун а доккхачун а кхомбар да, белгалдаьккхад КПСС ЦК мартовски Пленумо. Доллача хІаман кхомбеш хила деза вай. Кампане тайпара кІирах - бетта а дича доалаш гІулакх дац из, из да дилла а хІара денна де деза хІама. ХІара денна кхомбе беза дерригие: техника, доагора, материалий, средствай. Из массанега а кхоачаш да: мугІарерча колхозхочунгарен болхлочунгарен денз кулгалхочунга кхаччалца.

Ала дезаш да, из гІулакх массанахьа лерттІа уйла яь леладеш ца хилар. Наьсарен района цхьадолча боахамашка кхоачамхилал гІожа доакъар дац. Геттара кІезига да из районе йоккхагІа йолча «Назрановский» яхача совхозе. ХІаьта а кхомбоацаш доаду укхаза дукха доакъар, чах, чІоагІа мергІалг долча аьлах каг яккхац, доакъар кІаьдлац, Іанарца тоадац, лоархІам а боацаш дехк хьайбашта. ЛерттІа Іунал ца хиларах доахан а Іаьсий а довш моттигаш я районa боахамашка. ТІаккха лоха хила йиш йий продукцега дІадодар.

Боахама доал делга тоадара бокъонца вІаштІехьбаккха беза экономически болх, хІара дІадода кепиг лархІа деза. Из де дезар эггара хьалха колхозийн совхозийн экономисташ ба. Агронома, зоотехника, инженера нийсса боахама да а хинна дІаотта веза экономист. Цхьабакъда, вай колхозашкеи совхозашкеи кІезига ба лакха квалификаци йола экономисташ. Цудухьа чІоаггІа теркам тІабахийта безаш гІулакх да экономистий кадраш кийчъяр, болаш барий квалификаци лакхъяр. Цу гІулакха производственни управленешка вІашагІйоахка мегаргья экономически семинараши кружокаши, цхьаболча специалисташа заочно дешаргдола гІулакх вІаштІехьдакха деза.

Экономисти бухгалтери меттел хІара бригадир, звеньевой, колхозхо, мугІарера болхло хила веза лархІа ховш. Цу гІулакха колхозашка, совхозашка, совхозий отделенешка вІашагІйоахка еза юххьанцара экономически школаш, нах лархІа а шоай балха итогаш, анализ е а Іомабе беза.

Обкомои Министрий Советои решени яьй укх шера хьалхарча ах шера колхозашкеи совхозашкеи учет а экономически болх а мишта лела хьажа аьнна. Из гІулакх общественноста низаца де дезаш да. Балхага хьожача хана де дезар да гучадувла кхоачамбоацараш дІадахара, учети отчетности тоаяра, боахама расчета элементаш юкъе яхьара новкъостал дар. Цу балха юкъеоза беза экономисташ, бухгалтераш, плановикаш, кхыбола счетни болхлой.

Съезда хьалхарча къахьегама вахте эттаб Нохч-ГІалгІайчен юрта боахама къахьегамхой. ДІадахача шера итогаш ешие а укх шерарча хьувкъама а уйла ю цар. Дерригa низ тІабахийта беза Даьхенна маьха дарегІа а дика а йола продукташ дукхагІа ялара.

ЯЛАТ ХЬУВКЪАДЕРГДА

Сабелгало яьлча денз сарралца сацац Гудермесски района «Октябра 40 шу» яхача колхоза ремонтни мастерскешкара таташ. Юртбоахама техниканеи инвентараи ремонт еш ба колхоза механизатораш.

Парте XXIII съезда сийна социалистически яхь йоаржаяьча колхоза кхоалагІча бригадерча механизатораша хІанзле ийс трактора ремонт яьй. Бригада бригадира Эдибиев Коре йоах: — ткъаь пхелагІа март хьатІакхоачаш ерригача юртбоахама техникана ремонт яь яккха лерхІ оаха, из хургда съезда кийчлу тха къахьегама совгІат.

Ремонт еча шоашкара дика хьокхамаш гойт механизатораша Гуцуев Кюре, комсомольцаша Муцруев Адамеи Оздарбиев Гаурпалеи.

Юрта чІоагІа лоархІаш ва кховзткъа шу даьнна аьшкапхьар Салимов ИсмаІал. Ремонт еча боккхача лоархІаме ба цун болх. Воккха вале а балхах дика ка йоал ИсмаІалий.

Ремонтникел тІехьабисац моттигера удобренеш кхашка дІаувзаш бола механизатораш. ХІанзле 1000 тонн ширдаьнна кхо дІаэза баьннаб уж кхашка. Цу балха тІа хьалхара моттиг лелаю шофера Оздарбиев Дарас, трактериста Эдибиев Вахас. Кхо хьатІадотташ, Іоdoассадеш хьинаре къахьегарца белгалваьннав Салимов ВахІит.

ХургІолча парте съезда сийна цу колхоза шоллагІча бригадаца яхье яьннача кхоалагІча бригадо хьалхара моттиг лелаю.

Э. МАМЕДОВ.

ШЕРА ПЛАН — ХАНАЛ ХЬАЛХА!

КОЛХОЗХОЙ КИЙЧЛУШ БА

Пятилетка хьалхарча шера юртбоахама культураш хьувкъаяра оарцагІбаьннаб МалгІабика района «Кавказ» яхача колхоза колхозхой. ХІанз кхашка минеральни удобренеш дІакхухьаш ба колхоза механизатораш. Ялх тракторi шиъ грейферни погрузчики я уж балхаш деш. Іуйрийна ялх сахьат даьлча денз боад къовлабаллалца сацац кхашка болх беча тракторий таташ. Денна норма 15 тонн йолаш 25—30 тонн удобренеш товс механизатораша Чеботарев Семена, Евсеев Николая, Герасименко Ивана. Цхьан дийнахьа 150 тонн удобренеш кхашка арайоах механизаторий бригадо.

Планах кхашка яхка еза удобренеш 3500 тонн я, хІаьта хІанзле 3850 тонн удобренеш дІайихьай колхоза механизатораша.

1965 шерарчул 420 гектер дукхагІа да укх шера колхозе хий дехка лаьтташ. Сухалбаь оросительни система кийчъеш я канавокопателаш.

Бригадно - узловой методаца техникана ремонт еш я колхоза мастерскеш. Ремонтни звеношта кулгалду балха йоккха опыт йолча механизатораша Мазко Василе, Бахчинов Владимира, Еремеев Ивана. Социалистически яхье яьннача звеношта юкъе хьалха латт Мазко Василе кулгалду звено. Задани 25 мотор болча лакхача оценкаца. 32 мотор тоабаьб механизатораша. ХІара денна нормаш 150 — 170 процент кхоачашъю токараша Латунова, Мерделова, слесараша Шамшикова, Синицына, иштта кхыбараша.

Ремонт е езаш хиннача ерригача техниках 80 процент хІанзле кийчъяь яьннай.

Дийнахьара балхаш йистедаьлча агрохимически занятешка ух кхашкара болхлой. Занятешта кулгалдеш ва колхоза керттера агроном нов. Крошка. Кхаь бетта теоретически занятешка Іомадаьр кхашка практикаца чІоагІдергда цар. Т. ВЛАДИМИРОВ.

ЛАЬТТАН КІАЛХАРЧА ГАНЗАЙ ДАЙ

Дика дІадоладаьд керда шу «Сунжанефта» НПУ кІоарга бурув деттача контора коллективо. Укх шера план ханал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаяьй контора бригадаша, сменаша, участкаша юкъе. ДІадахача шера план ханал дикка хьалха кхоачашъяь из барт тайна коллектив темпаш кхылох ца еш хьайоагІа укх шера а. Укх бетта духхьал кхойтта дийнахьа 1198 метр бурув техад контора коллективаша.

Контора коллективашта юкъе хьалха латта атта дац, хІана аьлча хьалхле яккха хьинаре къахьега деза укхаза. ХІаьта а болх дика бечунга хьалхле кхоач. Иштта хьалхле кхаьча ба № 62 яхача кІаларча мелови тІоанашкарча скважинана бурув детта мастер Печенов Алексей Карпович, бурув деттараш Черепов Ивани Ларишкин Александри, бурув деттачун гІонча Бугаев Иван, кхыбараш. Белгалдаккха дезаш да, шоай сменни заданеш цар 150—160 процент кхоачашъеш хилар. Январь бетта планах 550 метр бурув тоха дезача, духхьал кхойтта дийнахьа 360 метр бурув техад цу коллективо.

Цу коллективал дукха тІехьа ца юсаш хьайоагІа мастера Бородацкий Иван Михайловича кулгалду 12-ча буровой коллектив. Укх бетта план 400 метр бурув тоха дезача, цар кхойтта дийнахьа теха бурув 233 метр я. Иштта дика болх баьб цу коллективо дІадахача шера а. 1965-ча шера план 140,7 процент кхоачашъяьй. Хьинаре къахьегаш ба бурув детта Глазунов Владимир, бурув деттачун гІонча Кулаков Иван.

Буровой бригадай членаша шоай торонашка а хьеже хІара бетта бе безача балха график оттаю. бутт чакхбаьлча бригадай коллективаша шоай собранешка дувц даьха толамаш, дІахо болх тоабара, бурув тохача эша химически реагенташ, кхыйола материалаш кхояра наькъаш лех.

Цул совгІа, контора массайолча буровой бригадашка хІара денна беча балха учет лелаю, дийнахь-бус дІаухийтача материалий учет еш журналаш да. Цу гІулакхо торо хулийт производства экономика кІоаргагІа йовза.

Шоашта карагІдийннача гІулакхех кхоачам а ца беш, сихагІеи, кІоаргагІеи, дарегІеи бурув тохарца керда толамаш а даьха XXIII-ча съезда накъа баха лерхІ лаьттан кІалхарча ганзай даьша.

М. АБДУРАХМАНОВ.

ГРОЗНЕНСКИ НЕФТЕМАСЛОЗАВОДЕ БОЛХ БЕШ Я НИЗ БОЛА КЕРДА ТЕХНОЛОГИЧЕСКИ УСТАНОВКА

«ГРОЗХИМНЕФТЕСТРОЙ» ЯХАЧА ТРЕСТА № 7 ЙОЛЧА ГІИШЛОЙ-МОНТАЖНИ УПРАВЛЕНЕИ РСФСР ГІИШЛОНИЙ МИНИСТЕРСТВА СПЕЦИАЛИЗИРОВАННИ МОНТАЖНИ УПРАВЛЕНЕИ БОЛХЛОШКА, ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКИ БОЛХЛОШКА, ГІУЛАКХЕРЧА НАХАГА, ГРОЗНЕНСКИ НЕФТЕМАСЛОЗАВОДА КОЛЛЕКТИВАГА, «ГИПРОГРОЗНЕФТА» ПРОЕКТИРОВЩИКАШКА, АТМОСФЕРНО-ВАКУУМНИ ТРУБЧАТКА ХЬАЛЪЕЧА БОЛХ БЕ ЙОЛАЙОЛИЙТАЧА, КАРАЕРЗАЕЧА ДАКЪА ЛОАЦАШ МЕЛ ХИННАРАШКА.

Сийлахь къахьегама котало яккхарца — Грозненски нефтемаслозаводе гІишлой-монтажни балхаш толаме чакхдаларцеи атмосферно-вакуумни трубчатка объектай бІарчча комплекс болх бе йолаялийтарцеи Грозненски нефтемаслозавода гІишлошъераши монтажникаши, проектировщикаш а эксплуатационникаш а чІоаггІа даькъала бувц КПСС Нохч-ГІалгІай обкомо, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумои Министрий Советои.

Из толам — гІишлошъераша, монтажникаша, проектировщикаша, мехкдаьтта чакхдоахараша — установка объекташ хьалъеча а производственни процесс караерзаеча а дакъа лоацаш мел хиннараша шоаш кхо ца беш хьийгача къих хьахиннар.

ХІанзарча оборудованеца кийчъяь низ бола атмосферно-вакуумни трубчатка болх бе йолаялийтар, — республике мехкдаьтта чакхдоаха промышленность дегІаахара а мехкдаьтта сийрда продукташи мехкдаьтта-химически производствашта бедали дукхагІа арахецара а новкъа хьалхашкахьа баьккха гІа.

Парте областной комитет, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиуми Министрий Совети чІоаггІа дог тийша я гІишлошъераша, монтажникаша, эксплуатационникаша вай сийлахь-йоккха Даьхе тоаяр духьа дІахо а кулг вІашка ца дуллаш къахьегаргхиларахи коммунизм хьалъеча керда толамаш доахаргхиларахи.

КПСС Нохч-ГІалгІай обком.
Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиум.
Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совет.

ГІИШЛОШЪЕРИЙ КОТАЛО

(НЕФТЕМАСЛОЗАВОДЕ ХИННА МИТИНГ)

«Грозхимнефтестрой» треста № 7 йолча гІишлой - монтажни управлене, СССР монтажни специальни балхий министерства субподрядни организацей коллективаша Грозненски нефтемаслозавода эксплуатационникашцеи наладчикашцеи цхьана, хІаьта иштта производственни предприятей коллективашца цхьана 1965 шера 25 декабре болхлой комиссега дІаелар атмосферно - вакуумни трубчатка йолайолийтача объектай комплекс, хІаьта укх шера 8 январе из эксплуатаце яхийтара кулгаш яздир цунна.

Йоккха къахьегама котало я цар яьккхар: цар яь йистеяьккхай городе Грозне меттел, ерригача Къилбаседа Кавказе а эггара йоккхагІчарех цаІ йола мехкдаьтта химе объект. ЛаьрхІа варгвоацаш боккха ба цун лоархІам Нохч-ГІалгІай АССР мехкдаьтта химе промышленноста. Атмосферно - вакуумни трубчатка установка болх бе а йолаялийта, цун проектни мощность караерзаяьчул тІехьагІа дуккха дукхагІа мехкдаьтта чакхдоаккхаргда Грозненски мехкдаьтта заводо.

Из эксплуатаце дІаялара хетаяь яр 1966 шера 17 январе дуккха нах гулбенна цу заводе яь хинна митинг. Парафин доаккхача производства ремонтно-механически участка помещене гулбеннабар из шоай кулгашца хьалъяь болхлой.

Митинг хьайийлар КПСС города Грозне Заводской райкома хьалхарча секретара нов. Ляпинас. Атмосферно - вакуумни трубчатка хьал а яь, из болх бе йолаялийтача болхлошка КПСС Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума, республика Министрий Совето дайта моаршал Іодийшар КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара нов. Синельникова.

— Дика лаьрхІар паччахьалкхено атмосферно - вакуумни трубчатка хьалъеш оаш баь болх, — аьлар Грозненски нефтемаслозавода директора нов. Квашнина ше цу митинге къамаьл деш. — Из йоккха котало я. Оборудовании аппаратурен оттаеш а из мишта хьожаш а данман тхона новкъостал даьд гІишлошъераша. Из бахьан долаш установка чехкагІа эксплуатаце дІаяла йиш хилар вай. Установко болх мишта бу хьожача хана итташ эзараш тоннаш бензин, дизельни доагор, мазут даьккхад. Иштта вай дІахо а болх бойя, — йоах Квашнина,— вайга йиш хургья парте XXIII-гІа съезд хьаеллаш АВТ установка йизза йистеяккха а цун проектни мощность караерзае а.

Шоаш кхо ца беш къахьийгар гІишлошъераша, — йоах «Грознефтехимстрой» треста управляюще нов. Лиховола.— Трубчатка хьалъеча къаьстта белгалбоалаш къахьийгар СМУ-7 гІишлошъерашеи линейни инженерно-технически болхлошеи.

Атмосферно-вакуумни трубчатка хьалъеш йоккха къахьегама котало яккхарах Грознерча гІишлошъерашка СССР монтажни специальни гІишлон балхий министра Якубске, РСФСР гІишлой министра заместителa нов. Крылова моаршал луш яйта телеграммаш Іоеш нов. Лиховола.

Треста № 7 йолча специализированни управлене гІишлошъерий цІерах ше митинге къамаьл деш бригадира нов. Сидельникова аьлар: «Чоалханерча хьалашка Грозненски нефтемаслозавода болхлошца цхьана йистеяьккхар оаха АВТ установка. ХІанз вай декхар да цун проектни мощность караерзаяр».

Завода болхлошца шоай тосаденнача доттагІала царца шоаш цхьана баьча балха тІагІолла шоай къахьегама доттагІашта совгІата монтажникий каска елар Сидельникова.

Республикана доккха паччахьалкхен совгІат Ленина Орден яларах дог гІоздаьнна, Даьхен моллагІа задани кхоачашъе кийча болаш гІишлошъерашеи завода болхлошеи шоаш кхо ца беш хьийгача къих лаьца дийцар митинге къамаьлаш даьча «Грознефтехимстрой» треста № 7 йолча гІишлой-монтажни управлене плотникий бригадира нов. Саркисьяна, «Монтажтермоизоляция» яхача треста Грозненски управлене мастера нов. Стеблянске, ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара нов. Голыгина, кхычар.

Митинге Іодийшар Грозненски нефтемаслозаводе АВТ установка еш белгалбаьнна къахьийгача болхлошта КПСС Грозненски горкомеи горисполкомеи, парте Заводской райкомеи райисполкомеи Сийлен грамоташ яларах дола соцамаш.

Шеко яц Грозненски нефтемаслозавода болхлоша лоацца хана АВТ установка проектни мощность йизза караерзаергхиларах.

М - С. ЧАХКИЕВ.

Сурта тІа: АВТ управлене еча пульте.
Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

СОВЕТСКИ СОЮЗА ПАРТИЙНО-ПРАВИТЕЛЬСТВЕННИ ДЕЛЕГАЦИ МОНГОЛЬСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКЕ ХИЛАРАХ ЙОЛА

СОВЕТСКО-МОНГОЛЬСКИ КОММЮНИКЕ

Монгольски халкъа-революционни парте Центральни Комитетои МНР правительствеи йийха яха 1966 шера 12 январе денз 17 январе кхаччалца официальни доттагІала визитаца Монгольски Халкъа Республике хилар Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Хьалхара секретарь новкъост Л. И. Брежнев керте вола Советски Социалистически Республикай Союза партийно-правительственни делегаци.

Советски Союза партийно-правительственни делегаци Монгольски Халкъа Республике йолча хана вІашагІкхетар а доттагІал тІехь къамаьлаши переговораши а хилар шинна а оагІон партийно-правительственни делегацешта юкъе, дакъа лоацаш ераш а болаш:

советски оагІонгахьара — Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Хьалхара секретарь Л. И. Брежнев (делегацена керте латтар), КПСС ЦК Президиума член, СССР Министрий Совета Председателa хьалхара заместитель К. Т. Мазуров, КПСС ЦК секретарь Ю. В. Андропов, КПСС ЦК член, СССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министр А. А. Громыко, СССР оборона министр Советски Союза Маршал Р. Я. Малиновский, КПСС ЦК членалла кандидат, КПСС ЦК отдела заведующе заместитель М. А. Полехин, КПСС Центральни ревизионни комиссе член, КПСС Калмыцки обкома хьалхара секретарь Б. Б. Городовиков, Казахстана КП ЦК членалла кандидат, Казахски ССР культура министр Л. Г. Галимжанова, МНР-ера Советски Союза посол Л. Н. Соловьев;

монгольски оагІонгахьара — МНРП ЦК Хьалхара секретарь, МНР Министрий Совета Председатель Ю. Цеденбал (делегацена керте латтар), МНРП ЦК Политбюро член, МНР Министрий Совета Председателa хьалхара заместитель С. Лувсан, МНРП ЦК Политбюро член а ЦК секретарь а Д. Моломжанмц, Политбюро член, МНРП ЦК секретарь, МНР Министрий Совета Председателa заместитель Н. Жагвара, МНР ЦК Политбюро член, МНР Министрий Совета Председателa заместитель Д. Майдар, МНРП ЦК член, МНР Министрий Совета Председателa заместитель, МНР Госплана председатель Т. Рагча, МНРП ЦК член, МНР Министрий Совета Председателa заместитель, экономически барт-цхьоагІон гІулакхашта йолча Министрий Совета Паччахьалкхен комитета председатель Д. Гомбожав, МНР кхыча мехкашцарча гІулакхий министр М. Дугэрсурэн, МНРП ЦК член, МНР халкъа эскара гІулакхашта вола министр инарал-полковник Ж. Лхагвасурэн, МНРП ЦК член, СССР-ера МНР посол Н. Лувсанчултэм.

Коммюнике тІа йоах, дег тІарча, вежарий доттагІала, цІа-хьа дувцар дизза кхетадеча хьалашка чакхъяьнна переговораш йолча хана новкъосташха дІа-хьа дагабаьлар шинна а мехка коммунизми социализми хьалъяра, советско-монгольски гІулакхаш дІахо дегІакхувлара, дунен халкъашта юкъерча хьалий, дунен коммунистически болхлойи боламерча гІулакхий лоархІамегІарча проблемашта. Переговораша бакъдир дерригача дийцача дешашта шаккхе оагІув бокъонца раьза хилар а царех йола уйлаш цар цхьатарра хилар а.

Шинна а оагІоно дагахьа геттара раьза а хинна цІаькха а белгалдаьккхар марксизма-ленинизма, социалистически интернационализма, бокъонаш бокъонца цхьатара хилара, вІаши чурча гІулакхашта юкъе ца гІертара, шоашта йолча гІойлен духьа доацаш, вошал тІехь вІаши новкъостал дара, новкъосташха вІаши хьаллоацаш хилара, массе оагІорахьара барт-цхьоагІон гІулакхаш леладара принципий ларда тІа латта советско-монгольски вежарий доттагІала гІулакхаш дІахо а толаме дегІаухаш хилар.

Экономически Іилма-технически барт-цхьоагІон гІулакхаш леладарах даьнна беркат белгал а даьккха, оагІонаша цІаькха а бакъдир уж барт-цхьоагІон гІулакхаш шинна а оагІоно санна, иштта дуккхача оагІонаша а, белгтала аьлча вІаши экономически новкъостал деча Совета доазонал чухьа, дІахо дегІакхувларца хьашт долаш шоаш хилар.

ОагІонаша къаьстта раьза а хинна белгалбаьккхар шинна а мехка юкъера вежарийи доттагІалеи гІулакхаш массе оагІорахьара дегІакхувлача 1946 шера 27 феврале даьча доттагІалеи вІаши юкъерча новкъосталеи хьакъехьарча Советско - Монгольски договора а экономически культурни барт-цхьоагІон гІулакхий хьакъехьарча Соглашене а ІалъаматІе боккха лоархІам.

Договореи Соглашенеи ха 1966 шера чакхйоалаш хилар теркал а деш, цу документаш тІа хьахьеккхача уйлаштеи принципаштеи шоаш тешаме хилар бакъде безам а болаш, дуккхача шерашка массе оагІорахьара барт-цхьоагІон гІулакхаш леладара опытага а хьожаш, оагІонаша кулгаш яздаьд 20 шера долча доттагІлеи, барт-цхьоагІон гІулакхий, вІаши юкъерча новкъостала хьакъехьарча Договора.

Шинна а оагІоно чІоагІдир дунен событеш дегІаахара 1965 шера 19 апреле цхьана яьча советско-монгольски коммюнике тІа баь мах бокъонца нийса хинна хилар.

ХІанз дунен тІара хьал белгалдоал дунен социалистически система чІоагІъяларца, къамий-кортамукъален болам дІахо айбаларца, машар лоаттабараи чІоагІбараи тІехьа къовсам лоаттабу низаш дукхагІа хиларца, шоай лоІаме а дегІаухаш а

(ДІахододар 2-ча оагІо тІа.).

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ДЫНА ГIУЛАКХАШ ЦА ДОАХКАШ КХЕВЕ САГ

Шерра-шера сакхетамерча вахара юкъе ух миллионаш бола советски нах. Вайна хьалхашка хьайнилай вай Даьхен кхоанарча ден — коммунизма керда, тIатIа сийлахь-йоккхий хула перспективаш.

КПСС XXIII съезда резолюце тIа аьннад: «Коммунизм хьалъяра хьашташа дIадех къахьегамхой коммунистически кхетамца кхебара дешаш хIара партийни организаце ерригача советски общественноста балха юкъамоттиге латтилга».

ТIайоагIача ханара саг вIаштIехьваьнна хьахилар юхаувз ширача замалахьарча телхача гIулаккхех, цар даькъе дынах юхедисараша.

Наьсарен районе, вайна из халахете а, хIанз а низ болаш да ислама овлаш, бахаш болча нахах дукхкхабаращ дынах тешаш ба. Царца боккха кхетаме болх чакхбоах — дына духьаларча темаех лаьца лекцеш еш, докладаш, беседаш ю, художественни а документальни а кинофильмаш хьувкх, дыно нах кхетам чура боахилга гучадоах. Ерригача библиотекашка, культура цIеношка атеиста уголокаш вIаштIехьъяьхай.

ХIаьта а района партийни организацега, общественни организацешка овлангара денз тоа хIана бубеннабоацала дынах тешаращцара болх?

Цунна дола жоп цаI да — дынах тешаш вола хIаравар ше-ше къаьст-къаьста теркалвеш бац царцара болх, хIаьта атеизма пропаганда, халданза массе хана а ца еш, цхьаца духь оттарца мара лелаяц, из абстрактно, вахарах а коммунизм хьалъяра практиках а хаьда ю.

Укх тIеххьарча хана районе кIезиг-дукха дийнбала болабеннаб атеистически болх: библиотекашка чакхъяьхай Ошаева, Мамакаева, Шепотева «Гибель вендетты» яхача книжках лаьца йола дешарий конференцеш, хаттарийи жопийи сайренаш ю. Района юкъерчен бархIшерарчен школашка, «Экажевский» совхоза центральни усальбе вIашагIа а ехка, болх беш я атеизма ларлий хьакъехьара семинарски группаш. Района ерригача юрташка чакхъяьхай пхьенаш лехарах а кхыкола ширача замах юхедиса телха гIулакхаш леладарах а дувла зуламаш дувцаш йола граждании сходаш.

Цхьабакъда, уж дына фанатизма чIоагIа целина оахаш юххьанца даьха боалаш мара дац. КъайлагIа леладаь а районе хIана а тIехьа шоай гIулакхаш ладеш я Кунта-Хьажий, БатIал-Хьажий мурдий тоабаш, царна тIехьабарий овла дикка чIоагIа боалл СурхотIа, Экажкъонгий-Юрта.

Бахаш бола нах атеистически кхетамца кхебара болх тесса лелабеш хиларо гIо ду мурдашта шоай реакционни болх бе а вIаши кIалхарбахар, дукха истий кхувлар, пхьенаш лехар. социалистически доалахье лечкъаеш дIакхахьар санна дола зуламера гIулакхаш леладелга дIа ца халийтара а. Цо цIенкаштта юхаувз дынах тешараш цунах хьахадар а боахамеи политически декхараш кхоачашдар а.

Дынах тешараш малажб хьожаш тоххам беш гучадаьннад уж шоай сакхетамга, дешарга диллача дынах тешаш боацарел дукхха а тIехьабусаш хилар.

СурхотIа ремонт ца яр бахьан долаш бIарччача шера болх ца беш латт клуб, библиотека лерттIа болх бара дола хьалаш доацаш я. Юкъерча школа хьехархой коллектив а юрта общественни вахара юкъе геттара во дакъа лувцаш я. Из бахьан долаш хьахинначунга хьажалаш: дешара шу доладелча (15 сентябрага кхаччалца) деша даха ха йола 12 бер дисадар всеобуча чу ца лоацаш, царех 7 гIалгIай йоIиг яр. Из хьал хилар цига КПСС райкома болхлой цу гIулакха юкъе гIортталца. Цу юртара БатIал-Хьажий мурдий тоаба хьинарегIа хьувза яьннай. Укхаза кIезига дац дукха истий кхувлар, къоалаш, йовсарал леладар. Нах дийша хиларга диллача из (СурхотIара) юрта Совет районе эггара тIеххьарча моттиге латт. Культпросветучрежденеша, юртарча интеллигенце дына духьалара пропаганда лелаяц.

Дукха истий бола дукхагIбараш обществана пайданера къахьегаш бац, цар шоай боахамаш тоаду, социалистически законаш теркалдац, Советски демократе гуманностах шоашта болча аьттонна пайдаш ийлу. СурхотIарча Муцольгов Уматтирена ший юртахошца цхьана совхоза кхашка теншаме болх бечул толашагIа хет шерра-шера «ХIама яккха СибарегIа ухилга» аххах шера а кхы дукхагIча хана а ший дезал, бераш ца гуш лелилга из воагаш хIама дац. Ше урдона кхоачам хиллал ахча Iоадаь маваьллинге а кхы цхьаькха саг йоалаю цо. Ше массаза уххача тайпара гаьнарча моттигашка «хIама яккха» вахачара ше шавеначул тIехьагIа сихвенна цхьаькха а «керда нускал доаладе» кийчлуш вар. Муцольгова аьттув болаш дар законах доагтIача тайпара ший «къаьна» сесаг йита сзаш из ца хилар, хIана аьлча из шариIата IаьдалагIа махьар дилла мара яц — из молла, духьале йоаццаш, кердача сесага а дулларг да. Цига цхьакха кулг язде а мухьар тоIаде а дезац, хIаьта ший из йита безам хилча — цхьаккха суд ваха везац: йитай хьо, аьнна, дIаяхийтача заьннад гIулакх.

Цхьабакъда, оалаш махиллара «ворда чарх мелла кхесте а цхьан перга тIа сацанза ялац»... Муцольгова «вахара» юкъе гIертар района общественность... Даиман истий кхувлачун халкъа суда хьалхашка отта вийзар, цхьабакъда, эхь хийтта цIийвалар цун юхь тIа гуш дац, эхь гаьнна цунна шийна чухьа дIалечкъар... Суде цун дош дувцача бийхабар цун бераш а хьалха хинна сесаг Муцольгова Фадиман а.

— Ер бераш хьа дий? — аьнна судахочо даьча хаттара Уматгире жоп делар:

— Цхьа Мухажар мара вац, из дика кIаьнк ва, хIаьта вож шиъ са вац. Из деррига а Фадимана хьувзалу гIулакх да. Сенца бакъдергда цо уж бераш са хилар? Тхо мар-сесаг да аьнна регистраци яь мичад, хIаьта законах е цунна а е цун берашта а аз хIама дургдац. Са сай сесаг а (кердаяр) дезал а ба. Са сесаг Барахоева Марем я... ХIаьта мича аьнна, мича дIаяздаь да Фадиман са сесаг хилар?..

Цхьабакъда, Уматгире суде аланзар, керда саг йоалаеш урдув ца теача цаI мара боаца етт, ший берий багара шура а йоаккхаш, ше бехка хилар.

Муцольговна хов дукха истий кхувларах ше уголовни бехктокхаме озаргволга. Цудухьа да цо киловзал отталар а: керда сесаг, ший цIагIа а ца йоалаеш, наьха цIагIа йоалаяьй цо; формага диллача сох даккха хIама а мичад, цаI мара сесаг йоацаш ва а ма аьгдий шийх аьнна а лаьрхIа. ХIаьта а Муцольгова вIаштIехьа-м даланзар ший берашта ше тIаоттадаь хьал бахьан долаш боагIача бехктокхамах кIалхарвала: судо из декхарийла вир бетт-бетта царна алименташ дIатекха.

Бакълар аьлча, тханцига шоаш Iехабайташ бола кхалнах хIанз а дIабаланза-м ба, цхьаццанахьа болаш ба Iадатеи шариIатеи Iоткъам а. Цхьабакъда, цар яхараш деш бараш тIехь-тIехьагIа кIезиглуш-м боагIа. Районе лоаман кхалнаха хьинаре дакъа лувц къахьегама а общественни а вахара юкъе. Ленина орденон Социалистически Къахьегама Турпала доцо селкъан хоабаьб районерча хьалха латтача доярка Барахоева Лемкай накха. Общественни болх, цу даькъе дына духьалара пропаганда а хьинаре еш хиларах «За трудовое отличие» яха медаль еннай Экажкъонгий-Юртарча библиотека заведующена Челиева Лидайна, РСФСР Лакхехьарча Совета Сийлен грамота еннай Довтмурзиева СафиIата — Наьсар-Кертерча юкъерча школа завуча.

А. ТУТАЕВ,
КПСС Наьсарен райкома секретарь.

ХЬАЛХА ЛАТТАРАШЦА НИЙСЛУРГЬЯ

Дукхача хана дена соакха санна дика болх бе аьттув баьннабац Назрски района Калиновски чхьагIар доаккхача завода коллектива. 8 эзар 800 тонн комсех 625 эзар декалитр чхьагIар даккха лерхIаш хиннача 11 эзар совгIа тоннах 844 эзар декалитр чхьагIар даьккхад. Тайп-тайпара я заводо арахецача чхьагIара ассортимент.

ХIанз чхьагIара материалаш технологе бокъонаша яххача тайпара кондиционни боараме кхоачаеш я. Кийчдаь даьнна чхьагIар вай мехка тайп-тайпарча миIингашка дIаухийт. Декабрь бетта 25 эзар декалитр «Портвейн» яха чхьагIар дIадахийтад заводо.

1965 шера комсий хьувкъам лакха хилар, хьувкъамга хьежжа дукхагIа чхьагIар даккха дезилга кхетадеш йолча завода коллективо терко йир доаккхаргдолча чхьагIара кхоачамхиллал хаинахьа емкосташ кийчъяра.

Дика къахьегарца заводе белгалбаьннаб фильтровщица Белиевская Тося, болхло Калашникова Мария, грузчик Хасанов Харту, химик Драбоженко Надя, кхыбараш.

ХIанз заводо педашка чудетташ дIаухийт чхьагIар, бакъда, тIехьа тIайоагIача хана чхьагIар шушашка чудеттаргдола цех, пахаддаш болх бергбола лини ергйолаш я.

1966 шера чхьагIар доаккха сезон хьатIакхачалехьа 300 эзар декалитр чхьагIар чугIоргдола емкосташ ергйолаш я. Цу гIулакхо аьттув хулийтаргба укх шера 15 — 16 эзар тонн комсаш чакхъяха.

10 февраль тIакхачалехьа комсаш чакхйоаха цех кийчъе лерхI. Дукххача шерашка объединене заводашта юкъе тIехьаюсачарех хиннаяле а хьалха латтача заводашта нийсса дIаотта дош деннад цо.

Къона коллектив я заводе къахьегаш яр, хIаьта цун из карагI а дарг да.

Дика вIаштIехьбаьккхаб коллектива болх дукха ха йоаццаш заводе керттера инженералла балха венача къонача специалиста Гурам Николаевич Циклоуре.

Завода болх лерттIа вIаштIехьбаккхара терко ярал совгIа шоаш къахьегаш йола моттиг хозъяра уйла еш а ба болхлой. Укх шера завода коа а цунна гонахьа а гаьнаш йогIаргйолаш я.

С. МАЙСИГОВ,
тха собкор.

МИНСКИ ОБЛАСТЬ. Болх бе йоланнай 2-ча Солигорски калийни комбината хьалхара агIа. Белорусски горнохимически промышленноста из вампал 4 шера хьалъяьй.

Сурта тIа: 2-гIа Солигорски калийни комбинат.

П. Новаторова сурт.
ТАСС фотохроника.

МАССАЗАРЪЯР САННА РЕЙС ЯР ИЗ...

Iаи дIаьха бийса тIаера города. Электрически лемпаша сийрдаьхача улицашка сатийна я. Дийнахьа дика къа а хьийга салоIаш ба нах. Набарах еннай болхлой Гудермес.

Берригаш болий-хьогI наб еш?

Улица тIа гIолла хьалвоагIа цхьа дIамига чамлант бе йоалла саг. Из бIаргавайча Гудермесе вахача хIара саго аргда, из ва балха вода тепловоза машинист.

Да а из да ишта. Балха вода машинист Шевченко Виктор Андреевич. Ишта ба машиниста болх. МоллагIча ха-оттамах, дийнахьа а бус а мехка болата магистралашка гIолла дIа-юха кхувл цар составаш...

10 шу совгIа ха я Виктор Андреевича поездаш дIа-юха кхувла. Цунна дика бовз ший болх, тепловоз, массаза а графиках йоагтIача бесса поезд хьакхоачае гIерт из.

Иштта уйла йолаш вар из хIанз а. Дежурни волча Серебряков Николай Петровича маршрутни лист цунга хьакховдаеш аьлар, — станце Iокхаьчача локомотивни бригада хувцалуш. Махачкала кхаччалца состав йига атта мичад, никъ дика хилба шун.

Виктор Андреевичеи цун гIонча Титиреи тепловоз хьаэц. Доагор мелади, гIум хьачу мишта ухи хьежар уж. Деррига а лертIа дар.

Лотабелар семафора баьццара бIарг. Шорттига, латтачар меттахьа яьлар поезд, тIехь-тIехьагIа сихлуш. Деррига дика да.

Ер фуд хIанз? Хьалхарча перегоне, Кадыр-Юрт яхача станце дIакхачалехьа, тепловоза тIеххьарча секце генератора тIалатта низ байра.

— Хьалхашкахьа Хасав-Юрт яха станци я урхе а йолаш, тепловоза цхьан секцеца цу тIа хьалтIаяккха могаргдац еррамо етта поезд, — ший дагахь ишта уйла йора Виктор Андреевича. — ТIехьа тIайоагIаш кхы а йиъ поезд я, нагахьа санна тхо юха совце тIаккха оаха гоаергья тIехьа тIайоагIа поездаш, из де мегаргдолаш дац. Поезд йоддаше а тоае еза генератор.

Машиниста Шевченконеи цун гIончанеи тIаенар сагота бийса яр. Цхьабакъда, беха хьовзанзар уж. Дукххача шерашкарча опытои болх дика хари новкъостал дир царна поезд йоддашехьа кхоачамбоацар дIадаккха.

Деррига вIаштIехьдаьлар. ДIахо никъ беш я поезд. Бийса яха ха яр. Дохк доаллар. Сигнальни сердалга теркам беш хьеж Виктор Андреевич.

Иштта уйла йир. хIаман теркаме хилар да цунах доалла цхьа дика хIама. Хетаргахьа, из дика оамал цунах енна хила мег сийлахь-боккха Дай-мехка тIом лаьттача, лицлургдоацача, сагота-ча деношка. Оакхарий хьисапе йийрза фашистски ордингаш вай мехка тIалатача хана ткъесттагIа шу долаш мара вацар из. Виктор фронте вахар. МугIарера салте вар из. Цул тIехьагIа эпсарий училища йистелъккхар. Юха а фронт.

Хала яьча човнаша тIема юкъера ваьккхар из. Цергаш вIашка а теIаеш, больничи менге тIара корах арахьежар къона эпсар, фронте дIаболхача салташка.

Массаза дагалаттар цунна вай халкъа сий доаде гIертача фашисташта цар ду низаш юхадекхилга. Царна из юха а дийкхар. МоастагIа хIалаквир. ТIом чакхбаьлар. Машареча вахарга юхабийрзар Даьхе лораеш лаьттараш... Тоавелар Виктор Андреевич а. Машаречча рельсашта отташ латтар мохк, хинна човнаш ерзайора.

Машиннаькъа транспорте балха ваха безам хилар Шевченко. Цун да а ма хиннавий машиннаькъахо. 1952 шера города Орджоникидзе тепловоза машинистий школа йисте а яьккха машиннаькъахо хилар цох. Цу шера парте а вахар из.

Цу хана денз, дийнахьа а бус а, моллагIча ха-оттамах болата наькъашка гIолла поездаш дIа-юха кхувл цо, чIоагтIа теркам беш хьалхашкахьа а хьежаш.

ХIанз а, къахьегама нах мерзача набарах бенначa хана ший посте ва Виктор Андреевич. Цо лехкаш йола тепловоз енай халкъа боахама эша бIаьш тоннаш бола мухь бахьаш.

ТIехьайисай Хасав-Юрт, Карлон-Юрт, Чир-Юрт яха станцеш. Гаргакхоачаш латт Махачкала яха тIеххьара пункт а. Расписанега хьежжа станце ера состав.

Технически осмотра пункте тепловозага лерттIа хьежар, кхоачамбоацараш дIадаьхар, даьтта а хьекха-юха а новкъа баьлар. Цхьабакъда, хIанз, цIенгахьа, Гудермесагахьа боагIар уж. Сиха дIайода ха, сихагIа цIакхача гIерташ санна таташ ду чархаша. Юха а сигнальни сердалга хьеж машинист Шевченко. Сен уйла я-хьогI Виктор Андреевича хIанз ер? Кхы цхьаькха рейс я-хьогI цун дагахьа? Сахулаш латт. Е кастта хургйола сесси я-хьогI цун дагайоаллар? Из ма вий машиннаькъа транспорта инженераш Iомабеча Ростовски института студент-заочник. Ше а деша вагIа, цул совгIа ший сесага Евгения Васильевнайна а новкъостал ду сайрийнарча школе деша.

Толамца чакхъяьннай кхы цхьаькха а рейс. Цу рейсах 137 тонн халкъа боахама мухь планал совгIа дIабихьар цо, 158 килограмм дизельни доагор а кходир.

В. ПЕТРОВ,
машиниста помощник.

КЕПА ЙОАЗОН БОЛХЛОЙ—ВДНХ ДОАКЪАШХОЙ

МОСКВА. (ТАСС корр.). СССР халкъа боахама карагIдаьннарий Выставка (ВДНХ) «Советски кепа йоазув» яхача павильонах газетий, журналий редакцей, издательствай, полиграфически предприятей балха хьалха латта методаш караерзаяра а дIайоаржаяра а йола дика школа хиннай. Укх тIеххьарча шера укхаза дIахьекхай дикагIча газетийи журналийи вурийтта редакце, цхьайтта издательства опыт. Стендаш тIа дIахьувкхаш хиннад чулоацамга, художественни кийчдарга, полиграфически кхоачашдарга диллача дикагIа дола 12 эзар гаргга книжка.

ВДНХ решенех книжкаш кийчдара балха юкъе дакъа лоацаш хинна 1200 саг, полиграфически предприятей хьалха латтараш, журналисташ выставка доакъашхойла чIоагIбаьб. Царна юкъе ба «Правда», «Звезда», «Советская Молдавия», «Совет Узбекистони», «Советакан Айастан», «Волжская коммуна», «Тюменская правда», «Ленинское знамя» яхача газетий, ТАСС, АПН, «Советская печать» яхача журнала, кхыча изданей редактораш, корреспонденташ, литературни сотрудникаш.

Выставка доакъашхой хиннаб иштта «Политическая литература», «Мысль», «Художественная литература», Воениздат, «Советски писатель», «Колос», «Молодая гвардия» яхача а дукххача кхыча а союзни республикай издательствай дикагIбола редактораши художникаши.

УЛАХАНА УНЗАРА «ГАНЗ»

ХАБАРОВСК. (ТАСС). Тайгерча Улахан яхача хи йистера, Охотскера 40 километр гаьнарча моттигера корааьй тIема кхоачамий—Америке даьча йоккхийча топий пхорчий къайлагIара склад. Граждански тIом хинначa хана денз цига диса хиннад уж.

Нхерамера ганз ца ховш гучаьннай хьу кийчъеча мастера Г. И. Васильевна. Гув йисте, Якутске бодача къаьнача наькъа гаьна йоаццаш цунна ховннай йоккха йоаца лаьтта чукхийтта моттиг. ЛаьрххIача кIоага чу фо чугIоргдоацаш дIа а къайлададаш хиннад йоккхийча топий пхорч. Цар тIа английски меттала даь йоазув дар. Чехка цига бийхабар сапераш А. И. Репини Н. Г. Хореви. Хьуладаьчара хьа а даьха, зе дергдоацача даьхар цар тиъаь иттанел совгIа дола йоккхийча топий пхорч.

ХIАРА КОММУНИСТ — ШИЙ МОТТИГЕ

«Малгобекнефта» НПУ цхьоалагIча бурув деттача контора болхлой шоаш парте XXIII съезда сийна тIаийца декхараш 27 декабре тIеххоачашдаь баьлар. 2200 метр бурув тоха декхар тIаийцача 2247 метр бурув техад цар. Ерригача бурув деттача бригадаша кхоачашдаьд шера плани тIаийца декхараши. Уж балхаш деча чIоагIа доккха дакъа лаьцар коммунисташа.

ЦхьоалагIча бурув деттача контора партийни организаце 93 коммунист ва. Царех 54 бурув детта мастераш, бурув деттача мастерий гIончаш, слесараш ба, хIаьта 29 инженерно-технически болхло ва. Царел совгIа производстве лоархIамерча участкашка дакъа лоацаш ба коммунисташ-пенсионераш.

Цхьаккха коммунист вац бурув деттача конторе тIадилла партийни декхар доацаш. Массайолча участкашка (шин цехе, бархI бурув деттача бригаде) партийни группаш вIашагIъехкай. ХIара группе кхоъ-бархI коммунист чувоагIа. Болх беш йолча хIара смене цхьацца коммунист хургволаш вIашагIъехкай партийни группаш.

ХIара бетта цхьаннел кIезигагIа ца еш собранеш ю партийни группаша. Собранешка производствацa дувзаденнией коллективана юкъе беча кхетама балхах лаьца долеи дешаш увттаду.

Вурув деттача конторе эггара дикагIа лоархIаш я № 841 йола мастера Сальников Александр Яковлевича кулгалду бурув детта бригада. Бригада партийни группорг Бычков Николай Леонидович ва. Цу группе пхиъ коммунист ва. Укхаза хан-ханнахьа листокаш арахец, хIара смене газеташ деш, беседаш ю. Производствацa дувзадена лоархIаме дешаш партийни бюро дувца увттаду группо.

Бригаде къахьегаш ба дукхача къамех бола нах — эрсий, гIалгIай, нохчий, кхыбараш. Барт тайна коллектива я укхаза къахьегаш йоаллар. Берригаш цхьана вIашагIа а кхийтe сакъерден салаIеи ух, бурув деттарий дезалашта юкъе дико-во хилча из массане дакъа лоацаш белгалду.

Июль бетта кхоачашйир бригадо бурув тохара план. Цул совгIа ала деза из болх цар геттара халача геологически хьалашка беш хиннилга. Ши бутт хьалха дIайолаелар цар скважина болх бе.

Регирецонни установка массанел хьалха балха юкъейоалаьй цу бригадо. Материалаш кхоярах гемотитах шоалагIа пайда эцарах 200 эзар сом ахча кходе аьттув баьннаб бригада.

ЦхьоалагIча бурув деттача контора партбюрос цахаддаш терко ю кадраш йоагIача моттиге нийсъяра, лерттIа кхетама болх лелабу царна юкъе. ХIанз вурийтта бурув деттача мастерех, участкай начальникех, цеха начальникех пхийтта коммунист ва. Ахаш гаргга сменай кулгалхой а ба КПСС членаш.

Укх шера партбюро инициативах бурув деттача мастерашта даим болх бу семинар яьй. Семинаре докладаш мастераша шоаш ю. Нагахьа санна цхьаволча бурув деттача мастера учет во лелаш хилча е цун участке моллагIа бола болх ледара лелаш хилка цунга цу балхах лаьца доклад яйт. Иштта бурув детта мастер Дворников дика кхетацар бурув тохача хана температура маркхала мишта Iаткъ, цудухьа мастерага цу дешах лаьца семинаре доклад яйтар. Цу гIулакхо дика пайда лу доклад кийчъяьчоан цунга ладийгIараштеи.

Укх тIеххьарча кхаь шера цхьа мастер мара балхара дIаваьнавац. Цу гIулакхо хьагойт болхлой балхара дIа ца бувлийтара партийни организаце лерттIа терко еш хилар.

Соахка денз болх беш я укхаза аваари йоацаш скважинашта бурув детта Iомабеш йола курсаш.

ЦхьоалагIча бурув деттача конторе пхийтта сагах латта керттерча геолога коммуниста Ребров Владимир Степановича кулгалду лекторски группа вIашагIъеллай. Духхьал дIадахача 1965 шера 160 совгIа тайп-тайпарча дешаех лаьца лекцеши докладаши яьй лектораша. Цул совгIа, 22 агитатор ва конторе. КIира цкъа е шоаза парте текущи политиках лаьца беседа ю агитатораша, бурув деттача бригадашта газеташи, журналаши яздаьд.

ХIара пIаьраска дийнахьа бурув деттача бригадай болх мишта чIел хьожаш чакхбувл партбюро членаш.

Укх тIеххьарча кхаь шера 31 саг парте хьаийцав «Малгобекнефта» НПУ цхьоалагIча бурув деттача контора парторганизаце.

Б. АЛБОГАЧИЕВ,
«Малгобекнефта» НПУ цхьоалагIча бурув деттача контора партбюро секретарь.

СОВЕТСКО-МОНГОЛЬСКИ КОММЮНИКЕ

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа.).

йолча кердача паччахьалкхений лоархIам лакхбаларца. Цунца цхьана оагIонаша белгалдоакх, империалистически державаша, эггара хьалхарча аргIанна США-с, дуне социальни гIулакхашца кердадаккхара процесс фуннагIа даь а юхасоцаяра шоай хур деш хилар, хIаьта из бахьан долаш дунен халкъашта юкъера кхохкам чIоагIбеннаб, тIема кхерам совбаьннаб.

Советски Союзои Монгольски Халкъа Республикои геттара харцахьа лоархI ВIашагIкхийттача Штаташа вьетнамски халкъа духьала лоаттабу гIаьрахой тIом, 1954 шерара Женевски соглашенеш чIоагIа телхаелгеи Къулба-Малхбоален Азе меттел, дерригача дунен тIа а машара цIенхаштта кхерам тIатувсилгеи из хиларах тарра.

ОагIонаша бакъду дIахо а социалистически мехка — Вьетнама Демократически Республикана эшаш дола новкъостал де а империалистически агрессена духьала лоаттабеча къовсаме из хьаллаца а шоаш кийча хилар.

Шинна а оагIоно геттара харцахьа лоархI герзий низаца Лаосеи Камбоджаи чурча гIулакхашта юкъегIерташ хилар.

ОагIонаша раьза а хинна белгалдоакх укх деннoшка Ташкенте Инде Премьер-Министраи Пакистана Президентаи юкъе хинна переговораш а Ташкентски деклараци тIаэцар а Азерча цу йоккхача шин паччахьалкхенна юкъера бокъонца дикача лоалахой гIулакхаш лер тIа дахараи оттадараи тIаерзаяь, Iалаьмате боккхача лоархIамера дунен халкъашта юкъера акт хилар.

Советски Союзи МНР-ен хьакхайкаду реакцеи империализмаи низаш Индонези империализмана, колониализмана, неоколониализмана духьала лоаттабеча къовсама позице тIара яккха гIерташ хиларца дувзаденна шоаш саготдеш хилар, геттара харцахьа лоархI реакце Индонезе Коммунистически партена духьалйоаха репрессеш.

ОагIонаша цIаьхка а хьакхайкаду Тайвань мукъаяккхар духьа китайски халкъо лоаттабу нийсхон къовсам шоаш хьаллоацаш хилар, цар цIаьхка а йоах ООН-ера чанкайшистски клика аракхосса а цу организацера КНР законни бокъонаш юхаметтаоттае а еза.

Шинна а оагIоно цIаьхка а хаьдда дIадех Къулбехьен Кореера американски бIунаш сов чехка арадоахилга, хьакхайкаду Корея корейски халкъо ше машара наькъаца вIашагIтохарах йола КНДР программа шоаш хьаллоацаш хилар.

Советски Союзои Монгольски Халкъа Республикеи геттара нийса лоархI японо-къулбехьенкорейски договор чIоагтIа харцахьа лоархIаш КНДР правительства 1965 шера 21 декабре яь заявлени.

Шинна а оагIоно лоархI, Советски правительства инициативах ООН-а Генеральни Ассамблеи XX-ча сессе тIаийца паччахьалкхений чурча гIулакхашта юкъе ца гIертийтара а цар лоIами суверенитети лораяра а хьакъехьара Деклараци бокъонца кхоачашъелга хIанзарча хьалашка боккхача лоархIаме хилар.

Советски Союзои Монгольски Халкъа Республикои шоай массайолча формашцеи белгалонашцеи геттара харцахьа лоархI колониализми неоколониализми, хьакхайкаду шоай паргIато бахьан долаш, экономически политически лоIам, шоай суверенитет яккхари чIоагIъяри духьа нийсхон къовсам лоаттабеча Азе, Африка, Латински Америка дерригача мехкашцеи халкъашцеи шоай дог-уйла дика хилар.

ОагIонаша геттара харцахьа лоархI Ян Смита расистски клико Къулбехьен Родезе харц лоIам дIакхайкабар а къамани социальни лоалах мукъабалара йола мехка бахача африканций йиза бокъонаш цхьаккха дош ца хеташ Iохьекхаяр а. Цар хьакхайкадир законах йоаца из акт Къулбехьен Африке Къулбехьен-Африкански Республика тайпарча расистски режимий союза ларда тIа колониальни заповедник вIашагIйолла гIертача империалистически низий зуламерча плана цхьа дакъа хилара хьакъехьа шоай уйлаш цхьатарра йоагIаш хилар.

ОагIонашта хетачох, хIанзарча хьалашка колониализми неоколониализми цIенъяь дIаяккхар духьа, империалистически агрессенеи кхыча паччахьалкхений чурча гIулакхашта юкъегIертараи духьала, машари прогресси бахьан долаш лоаттабеча къовсаме лоархIаме фактор — Азе, Африка, Латински Америка халкъий барт-цхьоагIо, дунен тIа мел долча антиимпериалистически низашца уж кхотадалар.

Советски Союзои Монгольски Халкъа Республикои лоархI, Азе, Африка, Латински Америка халкъий барт-цхьоагIон хьалхарча конференце кхоачашде дагахьа лакхе белгалдаьха гIулакхаш чакхдахара даькъе лоархIамера веха шийца белгалъяьккха хилар, хьакхайкаду цу дукххача викалех латтача общественни форума решенеш шоаш йизза хьаллоацаш хилар.

Советски Союзои Монгольски Халкъа Республикои лоархI, Малхбузен Германе доал деча гIозараша лелаеча реваншизмаи милитаризмаи политико, даим ядерни герза тIакхача гIерташи Европа политически карта хувцилга дIадехаши уж хиларо Европерча машараи кхерамзленнеи цIенхашттара кхерам тIатувсар санна. Эггара реакционнегIеи тIом хьашт долашагIеи йола Малхбузен Германера империализма отряд, США-и малхбузехьарча цхьадолча кхыча мехкийи экстремистски низашца барта а йолаш, ший хурдаь дунен халкъашта юкъерча авансцена тIа яла гIерт. Цу хьалашка къаьстта а чIоагIа фе хиланза а хIаьта, нагахьа санна данза ца доале агресси юхатохараи социалистически паччахьалкхений кхерамзле Iалашъяраи де доагтIар данза а даргдац.

Советски Союзи МНР-еи вошалца раьза я немецки лаьттан тIа машареи социализмаи чIоагIале а хинна латтача Германски Демократически Республикана. ОагIонаша белгалдаккхар европейски кхерамзле Iалашъяри хIанз Европе бокъонца дIаэттача хьалий ларда тIа германски дош машара наькъаца къоастадари духьа эффективни гIулакхаш чакхдаханза дарг ца хилар.

Шинна а оагIоно лоархI, йоах коммюнике тIа, массане а цIендаь гера дIадаккхара хьакъехьара соглашени вIаштIехьъяккхара, сихдаь хьадеш латтача гераза цхьа доазув оттадара, дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбара тIа а дерзадеш дIахо къахьеганза дарг ца хилар.

ОагIонаша белгалдаьккхар, США керте а латташ йолча империалистически державай агресси тIа-тIа дукхагIа шерлуш латтача хIанзарча хьалашка дунен тIарча дерригача антиимпериалистически, прогрессивни низий, машар безаш долча дерригача халкъий, социализма дерригача мехкий цхьоагIо дIаяхача хана цIаккха а ца яьча тайпара чIоагIа чIоагIъянза ярг ца хилар.

Шинна а делегаце, хIанзарча этапа тIа дунен коммунистически болхлойи боламе эттача хьалах шоашта хетачоа дагаьнначул тIехьагIа, цIаьхка а раьза хинна бакъдир цу дешах КПСС-аи МНРП-енеи хетар бокъонца цхьатарра хилар.

ОагIонаша белгалдоакх, дунен коммунистически болхлойи болам, социалистически содружества мехкаш цхьоагIо чIоагIа йолаши кхотаденнеи хилийтара КПСС-еи МНРП-еи вежарашха йолча воких партешца цхьана чIоагтIа низ тIабохийташ хилар. Юкъа лоаттабеча къовсаме кхоачарагIа хулийташ дола хIамаш хила деза коммунистически болхлойи партешта юкъерча гIулакхашка керттереи хоадамбеши дараш. ЦхьоагIо йолаш хилара ца хилча даргдоаца хвал да партешта юкъе дIа-хьа леладеча гIулакхий нормаш а цхьатаррарча бокъонийи воких партей чурча гIулакхашта юкъе ца гIертареи принципаш а леррагIа кхоачашъелга, вIашагIдеттадалареи консультацеш яреи наькъаца новкъостацха дIа-хьа дагадувлилга.

Шинна а делегаце хьакхайкадир дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламе этта халонаш дIаяхара, социалистически содружества мехкий кхотадалари цхьоагIон чIоагIъяра, вежарашха йолча коммунистически болхлойи партешца цхьана шоашта хьалхашка оттадаь а 1957 шерарча Деклараце тIеи 1960 шерарча Заявлене тIеи хьахьекха а дола кхоачашде лерхIа хIамаши декхараши кхоачашдара дIахо а низаш тIадахийта шоаш кийча хилар.

Шинна а оагIоно лоархI, Советски Союза партийно-правительственни делегаци визитаца Монгольски Халкъа Республике хилар а керда Советско-Монгольски договор дар а вежарий доттагIал дIахо дегIакхувлараи кIоаргдараи, СССР-а а МНР-ена а, КПСС-аи МНРП-енеи юкъе массе оагIорахьара барт-цхьоагIон гIулакхаш леладеча керда лоархIамера дакъа лоацилга хилар, социалистически содружества мехкий цхьоагIо, социализма дунен халкъашта юкъера позицеш чIоагIъяра, машар чIоагIбара гIулакха цар новкъостал дерг хилар.

Коммюникена кулгаш яздир КПСС ЦК Хьалхарча секретара Л. Брежневеи МНРП ЦК Хьалхарча секретара, МНР Министрий Совета Председатела Ю. Цеденбалеи.

(ТАСС).

ФЕРМА БОЛХ ТОАЛУШ БОАГIА

Урус-Мартана района «Горец» яха совхоз дукха отраслеш йола боккха боахам ба. Цун керттера дакъа шура лу хьайбаш леладар да.

Ше вIашагIбеллача хана денз (1957 шера) шерагара шерага зе деш хьабоагIар из боахам. Совхоз зе деш хилар бахьан, кхьаьстта хьайбаш леладеча боахамашка продукце единица яккхарга дIадодар лакха хилар дар. Цунга дIадодар лакха дар доакъара база мела хиларах, доакъар кийчдаргеи из хьайбаш Iа доаккхача дIатIаозаргеи дукха дIадодаш хиларах, хьайбай фермашкарча халача балхашта кIезига механизаци ярах, деттача доахана Iулаш юхаметтаоттадари тоадари во леладарах, племеннойи зооветеринарнии болх бсаггIача боараме ца хиларах, хьайбашта доаггIача тайпара гIулакх деш ца хиларах.

Духхьал дIадаха шу, вай мехка юртбоахама производство рентабельни хилийтара ерриги торонаш хьайийла КПСС ЦК мартовски Пленум хинна шу «Горец» яхача совхозо пайда беш чакхдаьккхар.

Ерригача показателех дIадаха юртбоахама шу план тIехкхоачашъеш чакхдаьккхача совхоза йиълагIча отделене шурий-товарни ферма хьайбаш леладерий коллективо дика гIулакх дир цу хьакъе. Иштта, планах ерriга 2800 центнер яккха езача 3268 центнер шура яьккхар ферме, хIаьта пачхьалкхенна план заказах 2500 центнер яла езача 2640 центнер елар. Базисничул дуккха тIех, юкъера лаьрхIача 3,9—4,1 процент, хьоанал йола шура хIара беттача Iаттагара планах 1450 килограмми тIайийцача декхарех 1700 килограмми яккха езача 1805 килограмм яьккхар ферма хьайбаш леладераша.

Шура продукце единица яккхарга дIабода мах а дIадода доакъар а кIезигдир, цудухьа пайда беш чакхдаьккхар ферма дIадаха юртбоахама шу.

«Горец» яхача совхоза йиълагIча отделене шурий-товарни ферма гIулакх иштта дика тоадалара къайле сенах латт?

Цкъа дале, деттача доахана Iулаш дикагIа долча фух дола доахан юкъе дохийташ тоадир. ДIадахача дерригача шера дукхагIа шуреи дулхи луча Пензенски областера боалабаь сементалаш яхача фух бола 808 етт бар ферме бетташ, хIаьта укх шера цариа кхы а цхьа бIаь тIаккхетаргба. Иштта племенной хиннай йиълагIа отделени.

Сементальни фух дола доахан ферме дебадарахи цунца ювзаеннача халонехи лаьца ер дийцар ферма заведующе Катаев Iарбе.

— Сементальни фух дола 1962 шера даь 500 шинар доаладир тха совхозе 1963 шера. 1964 шера совхоза кхыча отделенешка леладаь дезткъа дIакъаьстачул тIехьагIа юхедиса 420 шинар тха фермана хьаделар. Бакъдар аьлча дика раьза доацаш-м ийцар оаха уж хьатIа тха совхоза уж районировани дале а. Климат лоалацар хьайбашка. Юххьанца довра, ахкап йIовхал лоалацар шинарашка, Цхьабакъда, лоаман даьгIенашка оаха уж хьалдигача гIулакх кхыча тайпара хилар. ХIара дийнахьи буси 700—800 грамм дулх тIа а кхеташ дикка ондадаьнна, тоаденна дIадахар.

ХIанз сементалаш тханцигарча климатаца дIа а Iамаь тха ферма деттача доахах дукхагIа дола дакъа да.

Сементалаш шуреи дулхи луча фух хиларах шура дукхагIа тела хьайбаш дебаде йоккха перспектива я тха. Цу фух долча духхьашха даккхача шинараша хIанале хьагойтад из.

1965 шера цу шинарех хIаранегара 1805 килограмм шура яьккхар. Къона хьайбаш хала хиппадале а шура совъяккхара лард еллай ферме.

Цу халачеи дикачеи гIулакхаца гучадаьлар ферме хьайбаш леладерий хьинар, къаьстта белгалбаха лов боккхагIа бола скотникаш Джамалдинов Зоврбик, Табулаев Шамсуди, скотникаш Саламов Махьмад, Тепсуркаев Мовли, дояркаш Янаева Эми, Баталова Хьава, Макаева Товжан, кхы дукккхабараш а. Доккха дакъа лоац цар племенной ферма вIашагIйоллаш.

Шура совъякккхара боккхача лоархIаме да хьайбаш доагIача тайпара кхабар. Дукххача шерашкарча опыто хьахьекхад, тайп-тайпарча доакъарца кхабарои кхыча арахьарча среда фактораша Iоткъам барои доахана наследственни способность хувцаш хилар. Цо хьагойт, шура совъякккхара керттердар хьайбаш дика кхабар хилар.

Ферме шорттеи тайп-тайпареи доакъар хиларах боахама хьайбаш кхабар дика вIаштIехьдоаккхаделар.

ДIайха Iа дарах, хIаьта цудухьа гуйра тIехьаяххалца даьгIенашка доахан дажа дIалехкарахи кийчдаьча доакъара кхомбеш хиларахи, тIехьардар дикка кходе йиш хилар ферма.

Моша хьажкIа а йоаллаш 3445 тонн силос, 152 тонн люцернах йола йол, 185 тонн ча дар шурий ферме 1966 шера цхьоалагIа январь хьатIакхоачаш. Яьккхача шурий килограмма 150 грамм концентраташ лу фермана, цахаддаш барда кхухь, хIаьта жом — ди е ши ди юккъа цкъа бахь.

ХIаьта иштта шура совъякккхара боккхача лоархIаме хилар доахан леладар ферме дика вIаштIехьдаккхар а. Тишъеннача къаьнача помещенешка ара а даьха доахан Iана чусоцадеча хана Танги-чу яхача юрта къилбаседа-малхбоалехьа типови хьисапе керда яьча помещенешка чуоттадир. Цига хьалъяьй 150 Iатта лаьрхIа ши корпус йолаш цхьа коровник, 200 Iаса лаьрхIа цхьа телятник, биъ бутт балан за долча 100 Iаса профилактори а йолаш ткъаь Iатта лаьрхIа родильни отделени, искусственни осеменене цхьа пункти сторожа цIалги. Укх гарггарча хана кхы а хьатIаергья хий а дIоахдергдолаш шурий отделени, контореи специалистий цIаи, хIаьта укхаза дояркашта салоIа цIа а де лерхI.

Кердача коровникашка хIанзарчоа шин балха мара механизаци яьяц: кхох помещени цIенъечен доакъар дIадехкачен, хIаьта вож балхаш дерригаш а кулгашца ду. Хий фермана цхьа бIаь метр мара гаьна доацача додача «Танг» яхача хи чура ийду.

1965 шера ферма доккхий къахьегама толамаш дахарах заведующи волча Катаев Iарбена совгIата СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Указах «За доблестный труд» яха медаль елар. Дукха бола ферма кхы болхлой районни партийнии советски органаша Сийлен грамоташи совхоза дирекце премеши луш белгалбаьхар.

Духхьал ферма хинна ца Iеш ерригача совхоза а зене хинна хьайбай боахам дегIабоалабара хьалхара гIа баьккхаб «Горец» яхача совхоза йиълагIча отделене ферма. ХIаьта шоллагIа, хоадам беш бола гIа — отделене хьайбаш леладерашеи совхоза зооветспециалистешеи долаш дола доккхий кхоачамбоацараш сихдаь дIадахар.

Укхаза ферма чухьара зооветеринарни болх а во ба: деттача доахана группашта дифференцированни доакъара рацион наш увттаяц, хIара беттача Iаттагара йоаккхача шурий учет лелаяц. Цу гIулакхо торо хилийтац цхьатарра шура йола доахан вIашагIтоха, Iулаш дебадара дикагIча фух дола доахан хьакъоастаде. Цул совгIа цу гIулакхо дояркай къахьегама овсарлени царна хьожадеча алапенеи уравниловка яйт. Ферме духхьал учетчик ца хиларах да из. Коа тIара оалхазараш леладеча фермера цхьа бутт хьалха укхаза хьахьожаьча зоотехника Р. М. Скороходовайна тIадиллад учет лелаелга. ХIанз а е зоотехника а е учетчика а балхаца дIахьакхашта яьннаяц из.

Долаш дола кхоачамбоацараш дIадахараи хIаьта эггара хьалха опыт йолча зооветспециалистаца фермана комплектовани яраи новкъостал де деза совхоза дирекце.

Дог доахилга я укх шера йиълагIча отделене ферма дарегIа шура йоаккхеи республика районний кхыча боахамашта дикача фух дола доахан лоаттадергдолеи фабрика хургхиларах.

М. ИНАРКИЕВ,
зоотехник.

IИЛМАН ЛАРДА ТIА

Iа юкъе мара кхаьчадац. Бакъда юртарча къахьегамхоша хIанзлехьа а кийчо ю ялат дIадера. Кийчъю техника, фу. Хьувкъам лакха хилийтара малагIа культура малагIча лаьтта дIае еза тохк. Хьувкъам лакха хургбац цхьан кхай тIа вIаштта шин шера цхьа культура дIайийча. Цудухьа шерра-шера тайп - тайпарча кхашка дIае еза культураш. Вешта аьлча, севооборот бакъахьа лелае еза. Цхьабакъда цхьадолча боахамашка севооборота планаш е къаеннай е царех пайда эцац. ХIаьта кердача совхозашка хIанз а йоацаш я уж.

Ялат кхедерашта новкъостал де баьккар лаьттан гIулакхашка хьежаш йолча экспедице специалисташ. Масала, цу экспедице инженеро агрономацеи боахамий кулгалхошцеи боахам тохк. Лаьттан зем боахараша цу боахама кхаш тIара лаьттан образец хьаэц, лабораторе цу образецех лаьттан дикал гучайоаккх. Цу тайппара тохкамаш даьчул тIехьагIа боахам чура лаьтта нийсдара проект оттаю. Цу проекте пайданерча тайпара дIанийсдаьд севооборота кхаш, наькъаш, оросительни системаш, фермаш, кхыяраш а.

Цу тайппара проект бе еллача агронома хов малагIа культураш мичахьа е еза, уж мишта хувца еза.

Цу тайппара боахама юкъера лаьтта дIанийсдара проект дукхача боахамашка хIанз йолаш я. Укх шера кхы а 10 боахама яла лаьрхIад цу тайпара проекташ. Масала, «Староюртовский», «Орджоникидзевский», «Дружба», «Ингушский», «Шалинский» боахамашта. Уж проекташ увттаеш ба хIанз экспедице специалисташ.

Цу дерригане торо хулийт юртарча къахьегамхошка рациональнегIа, интенсивнегIа, Iилма ларда тIа боахам лелабе.

ЧIоагIа сабареи из гIулакх дика довзаши хила веза химически анализаш ер. Из деррига доалаш я лабораторера техник-аналитик Колодкина Людмила. Боахама юкъера лаьтта дIанийсдеча проекта лаьрхIа лаьттанца кислотность мелий хара анализаш еш я из.

Сурта тIа: Колодкина Людмила.
М. Пашкова тексти сурти.

ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМА НОВКЪОСТАЛЦА

Надтеречни районерча халкъа тIахьожама группашеи постащеи дика болх баьб 1965-ча шера электронизи тепловой энергии кхоаяра. Халкъа тIахьожама активисташа шоферашa ии. М. Ф. Чернявске, Н. Мирзуева, А. Н. Ажимова, электромонтераша Д. Р. Колпикова, Г. П. Крупа, энергоцеха начальника С. М. Сиротенко, кхычар а хадданза йоакхе ю цу гIулакха.

Электроэнерги дIаувзача предприятенита юкъе керттеръяр я «Грозкнефта» мехкдаьтта промыслови управлени. Укхаза болх беш я цхьайтта халкъа тIахьожама группеи ворхI новкъостала йола пости. Шера итогаша хьахьекхар цу балха цар йоаггIаш йола терко яьлга. Масала, планах 20956 киловатт-сахьат энерги дIаяхийта езача 17801 киловатт-сахьат мара яхийтаяц. Цу юкъе доккха дакъа лоац энергоцеха коллективо.

Иштта дика толамаш даьхад мехкдаьтта леладеча а цунна перекачка еча а. Планал совгIа йиъ эзар тоннага дIаккхоачаш мехкдаьтта кходаьд укхаза.

Ш. ДЖАНАЕВ,
Надтеречни района халкъа тIахьожама председатель.

ДИКАЧА НАХАХ
ДУКХА ВЕЗА САГ

Iана замалахь хулача тайпара къаьга, маьлха дIайха ди. IуйрийНара дикъа дохк эккха а даь масса хIаманга са долийта ший зIанараш йоаржайора цхьаккха йорх йоацача сигала хьежача малхо. Из ди дарах Грозненски района «Старо-Юртовский» совхоза механизаторашца цхьана дог гIоздаьлча санна бар из. Цу дийнахьа Мустафинов Махьмад дог гIоздаьнна хилар цо кхетадеш санна хеталора.

...Дукха адам гулденнадар цу дийнахьа совхоза ремонтни мастерскешта юхе. Дог дика деш бена кхаъ ерригача бригадашка, отделенешка сиха дIахезар. ХIаьта Мустафинова коллегаш сихо кхаьчар укхаза шоай новкъоста ловца баккха.

«Старо-Юртовский» совхоза тракториста Мустафинов Махьмада СССР-а халкъа боахама карагIаьннарий Выставка комиссе решенех совгIата дото медали 100 сом премии лу ди дар из.

— Кура ма валалахь, Махьмад.

—Хье духьал нийсвелча кулг дала виц ма лелахь.

— ХIанз вай ца зе а мег цо, — яхаш гобаькка латтараша бегаш бора.

Цу торжества бехкевар эхь хеташ вела а къежаш цкъа цхьан оагIорахьа, тIаккха вокх оагIорахьа дIа-хьа хьежаш латтар.

Юххера а кулг а лостадаь йист хилар:

— Ай фуд оаш дувцар, кагий нах, сох мала лоархI оаш. ДоттагIал аз цхьаккха совгIатах хувцаргдац.

— Гуш да тха новкъост волга.

— Къахьегамхочун дулх - цIийха волга холу.

ТIаккха цIаьхха цхьанне аьлар:

— Хьалкхос вай ер, кагий нах!

Цу гIулакхах ше кхеравелча санна дIаюстара ийккхар Махьмад.

— Из, сона хетачох совлен да. Турпал-х мичав со, геттара цIи хезачарех мичав со кхы.

Из деррига а укх тIера дIадоладелар. Кхо шу хьалха кабинете багIар керттера агроном Юрий Васильевич Федорови керттера инженер Иван Степанович Баженови.

— Фу дерга Иван Степанович, йовш ма латтий вай дIайийна шекара свекла. Са доахкача хIамаша юаш латт, — яхаш чIоагIа новкъа долаш лувра Федоров.

—Ер чIоагIа хатар да опыливатель а ядохимикаташ а йолаш я. ХIаьта, механизатор ца коравоагIаш лел-кх.

— Наггахьа тракторист мара висавац аз ца хоатташ. Цхьаккха саг вац цу балха ваха ловш. ДегIа чIоагIа зене болх а ба из, хIаьта массанена лур миссел хIана дац, аьнна, алапи а да, йоах. Трактора тIа а хайна се дIа ца воде де хIама долаш вац со.

Цу ханна ниI хьа а еллаенна лоархIа ца веш кабинета хьачуваьлар мазуташ доахка куртка а ювхаш цхьа зIамига саг.

— Хьона фу эшар? — хаттарца тIайийцар из Баженова.

— Опыливатела тIа болх бе шоана тракторист веза, аьнна, хезадар сона.

— ХIанз гIаьхха Юрий Васильевичаца из гIулакх дувцаш дагIар-кх тхо.

— Оаш бокъо лоре со гIоргвар цу балха.

— ХIаьта хьона хой из болх дегIа чIоагIа Iаткъаш болга? — къамаьла юкъе вера Федоров.

— Хезад сона-м.

— Хазар пайда бац, ха деза, — аьлар цо.

— Лоацца аьлча оаш дIаэце со гIоргва-кх цу балха.

Из вар Мустафинов Махьмад. Цу хана денз растенешта зенерча са доахкача хIамашца къовсам лоаттабеш хьавоагIа из.

Атта бац из санна болча механизаторий болх. Духхьал юртбоахама культураш кхеяра агротехника хайна ца Iеш, тля, неций, кхыйолча са доахкача хIамай оамалаш а дика йовза еза. ХIаьта Махьмада из сиха Iома а дир.

Совхозе меттел районе а цIи хеза волча механизатора Эльмурзаев Василе ший звено членашца цхьана йоккхача майда тIа дIайийра шекара свекла. ХьийгIача къих хьахиннараша дог гIоздоаккхар. Дика дегIайоагIар дIайийна свекла. Цхьабакъда кастта доккха халахетар хилар кхаш леладерашта. Тля яха са долла хIама летар шекара свеклах. Овлангара юаш хьатедар цо хьатIаяьнна свекла. ЧIоагIа сатем байна хьайзар звеньевой.

— Новкъостал де тхона доттагIа, — аьнна Мустафиновга дехар дир Эльмурзаева.

— Сай низ кхоачар дерга аз, — аьнна жоп делар Махьмада.

Касталашха кхай тIа яьлар «ОП-5» яха опрыскиватель. Ядохимикатий дохк латтар лаьттан тIа агрегата тIехьа. Обработка яь ваьлча а кхай тIара дIаваханзар Махьмад. Шекара свекла дIайийнача кхашта, гонахьарча хьунашта молхаш тоха волавелар из. ХIана аьлча, са доахка хIамаш, шоашца къовсам лоаттабелга хайча цхьан юкъа юха тIехьашка а яьле йийба а йийбе кердача низаца юха тIайоагIа. Цхьабакъда, Мустафинов а хIаман зем болаш саг ва.

Шекара свеклана, люцерна, гороха IуйрийНеи сайрийнеи тох Махьмада молхаш. ХIаьта а дийнахьа 40 гектара тIа тоха езача 50—60 гектара тIа молхаш тоха кхув цун.

— ЙIайхача хана молхаш тоха йиш яц, хIана аьлча пайда бара меттел зе дерга, хьатIаяьнна растенеш йоагаю, — йоах опытни механизатора.

Цхьабакъда, йIайхача хана цаI ца деш хайна Iац Мустафинов. Из бIаргаго йиш я ший трактораца новкъа дом а эккхийта цхьа моллагIа мухь ийца водаш е косилка тесса доакъар кийчдеча новкъосташта гIо деш.

ДIадахача шера цонашкара 200 гектар йол хьекхар цо. Цунца цхьана культураш дIайийнача 1500 гектара тIа молхаш а техар. Кхозза молхаш техар Махьмада шекара свекланеи, горохаи, люцернаи, кхыча культурашта а.

Цкъа цунна дIатIавахар Эльмурзаев Василий.

— ХIа, баркал хьона, доттагIа, дика новкъостал дир Iа, — аьлар цо чIоагIа Мустафинова кулг а тоIадеш. Вай хьалашка цхьан гектара тIара 160 центнер яккхар бегаш бац.

Из бакъда, цIаккха а хий ца диллача, механизатора мел кхетамца, безам тIабаха хьинаре къахьеге а деррига а Iаламах тийша долча лаьтта из хьувкъам кхебе атта дацар. Ала деза, планах хIара гектара тIара 120 центнер мара яккха ца езача цхьаццайолча участкашкара 200—250 центнер шекара свекла яккхар.

Махьмад хайна вагIаш кхачанзар совгIатах бола хоам. Из сихвенна кийчлуш ва дIахорча «къовсама». Совхоза механизаторех эггара хьалха Мустафинова кийчъяьй ший трактор. Цул совгIа кийчъль ваьннав из шийна тIачIоагIъяь лафети опыливатели.

...УлицагIа IовоагIа цхьа саг. Духьал мел кхийттачо безаме моаршал хоатт цунга.

— Дика зIамига саг ва, къахьегама тIера тракторист ва из, — оал цох совхозе.

Уж дешаш хетаргахьа моллагIча совгIател дезагIа да Мустафинов Махьмада, хIана аьлча цар хьахьокх къахьегама мах барал совгIа ший дикал белгалйоаккхаш хиларах.. ХIаьта из эггара керттердар да.

Е. МАКСИМЕНКО.

Ше мел яькха ха — посте латташ

18 январе 90 шу дизад Азизбеков Мешаде, Азербайджанерча революционни болама деятела, английски интервенташеи эсерашеи 1918 шера топаш теха боабаьча 26 бакински комиссарех цаI ваьча дийнахьа денз. Тахан оаха кепа тох революционера вIIий йиIий П. А. Азизбековой статья.

Азизбеков Мешади ший нйс шу даьлча денз да воацаш кхийнав — из СибарегIа веннав. Нана Сальминаз ханум, ше чIоагIа къе йоллашехь а, ший цаI мара воацача кIаьнкага дешийта гIийртай. 1896 шера Мешади деша вода Петербургски технологически институте. Петербурге болалу цун революционни болх. Кастта цунах студентий къайлагIарча марксистски кружокий хьинаре доакъашхо хул.

1897 шера студентий демонстрацена кулгалдарах ше чувелла хиннача «Кресты» яхача набахтара мукъаваьнначул тIехьагIа Мешаде, «Дедушка» яха ший йоаца цIи а лелаеш, болхлой социал - демократически кружокех цхьаннена юкъе дакъа лоац.

Парти вIашагIъеллача дийнахьа денз РСДРП член хинна Азизбеков Мешади цун кIаьдлуш воаца тIемахо-пропагандист хиннав. Баку юхавеначул тIехьагIа деррига а ший вахар революционни боламца дувз цо. Ше «Ниджат» («КIалхарбахар») яхача культурно-сердалон общества председатела заместитель волаш Азизбеков Мешаде цу обществерча ший балхах пайда ийцар прогрессивни уйлаш йолча азербайджански интеллигенцена юкъе революционни идеяш дIайоаржаяра. Къаьстта а белгалбаккха безаш ба азербайджански кхалнах шоай бокъонех кхебара хьакъехьа цо кIаьдвалар доацаш беш хинна болх. Тха дезале хIанз а тIехьа хьехадеш да Мешаде саг мишта йоалаяь хиннай. Ший нанас хержа хиннад цунна доаладаллца шариIата законах бIаргаго йиш йоаца нускал. Саг йоалаеш волчо цхьаккха дича а кхоачашде тигадац уж тIехьадиса гIулакхаш.

— Аз саг йоалаергья, йоалаеш йола йоI сайна езаелча!

...Кхерамерча революционни балхага йодар ерriга цун ха. Уж дар хадданза массе а хана Азербайджана городашкеи юрташкеи иха шераш, боккха агитационни болх беш хинна шераш. Азизбеков Мешади ший ханарча эггара тIех дийшача марксистех вола цаI хиннав. Книжкай оагIоний йистош тIа цо яьча белгалонашеи замечанешеи тешал ду цунна кIоаргга революционни теори йовзаш хинна хилара.

Февральски революци котъяьнначул тIехьагIа Мешаде лекцеш ешар РСДРП программа хьакъехьа, «Гуммет» яхача большевистски организаце программа хьакъехьа. Царех цхьа лекци кхыметтел маьждиге а йийшаяр цо, моллаша духьале ешшехь а.

Болхлоштеи ахархоштеи чIоагIа дукха везаш хиннав Мешади. Цо митингашка цхьалхле йолаш а тешам болийташ а ахархошта доашхаш хиннад болхлой классаца цхьана помещикашта, капиталисташта, буржуазни националисташта духьал къовсам лоаттабанза барг ца хилар.

1918 шера апрель бетта халкъо Бакински халкъа комиссарий Советe хержача губернски комиссарах Азизбеков Мешадех хул Бакински коммуна кулгалхоех цаI. Из бIаргаго йиш яр промыслашка, заводашка, ахархой сходашка, красногвардейций митингашка, дешархошта юкъе. Цун доттагIа а соратник а хиннача Бакински Совнаркома председателга Шаумян Степанага цу деношка Мешадегара запискаши письмоши ухар, цар тIа цо дIахойтар Азербайджана ахархой Советски Iаьдала мутIахьа хилар.

Мешади каст-каста бIаргаго йиш яр Октябрьски революци а хилалехьа паччахьа набахтенашкара ше кIалхарваьхача ший къаьнача доттагIчунца Джапаридзе Алешаца цхьана волаш. 1908 шера, масала, ший цIа кара а дилла ийца ахча делар цо Алеше юха а мукъавалийта.

Бакуна германо-туркий интервенташ тIакхоачаш латтача хана Мешади Кюрдамирски, тIехьагIо кхыча фронте вахийта хиннав. Цо укхаза, интервенташ юхатохилга вIаштIехьдаьккха ца Iеш, ахархой-азербайджанцаш красногвардейски доакъой мугIарашка ухийтилга чакх а даьхад.

Советски доакъош ханна Бакура дIадолхача хана Азизбеков Мешаде доттагIаша шоай хур даьдар, цунга Апшерона цхьан юрта дIагIо яхаш, цига тешшаме лочкъа а ваь из лоравергволаш. ХIаьта а цо аьлар: «Болхлоша, сох теша а тийша, сога Iаьдал хьаденнад, хIаьта со чакхваллалца сей посте а хургва».

Комиссараш, лийца а лийца, Красноводски набахта чубехкабар. Туркменски доттагIий вIаштIехьдаьнна хиннад дукха ахча а денна Мешади мукъавоаккхилга, цхьабакъда, доттагIаша даьча цу гIулакха «революционера жоп деннад: со набахтара араваргва берrига сай доттагIий а герза новкъостий а цигара арабаьлча. Из а аьнна, камере юха чувахав из...

Цул тIехьагIа ши сахьат даьлча топаш тоха бигаб уж. Ше а ший новкъосташа а даьккхача Iаьржача ора йисте ура а этта, цIийна Iувдалуш латтача цо ший тIеххьара цIогIа техад: «Тхо коммунизм бахьан дов, даькъала хийла коммунизм!».

Пюста АЗИЗБЕКОВА,
исторически Iилмай доктор, профессор.
(АПН).

Шан континентера хьалхара ди

АНТАРКТИДА ТОХКАШ ЙОЛА 10 ШУ ДИЗАРА

Евгений СУЗЮМОВ,
СССР Iилмай академе фордашкарча экспедиционни балхий отдела начальника заместитель.

1956 шера январе Антарктида шан щита тIа баьнначa советски наха юкъе хилар са ираз. ХIанз, Антарктиде советски тохкамаш ду итт шу дизар белгалдеча хана, ялхлагIча материке яхийта цхьоалагIа советски экспедици вIаштIехьа мишта яьккхар а цига вай цхьоалагIа Iилма станци мишта йиллар а дувца безам ба са.

1954 шу чакхдоаллаш СССР Iилмай Академе фордий экспедиционни балхий отделе гуллора къаьнагIарча полярника Иван Папанина председателал деш хинна инициативни группа, цо къестайора Антарктике экспедици яхара планаш. Из группа цхьанне а формально хьаяь яцар, шоай лоIамах цунна юкъебахабар Антарктика техка йовза ловш бола энтузиасташ. Царех дуккха а барех тIехьагIа шан континенте ихача экспедицей доакъашхой хилар: Iилма болхлой Александр Гусев, Владимир Корт, Георгий Таубер, Григорий Авсюк, Лидия Николаева, фордаш тIа гаьнна наькъаш ду капитан Иван Ман, полярни летчикаш Иван Черевичный, Илья Мазурук, Дмитрий Морозов, кхыбараш. Цу хана тхона Арктика хьакъехьа ховш вIалла а лоадама хIама дацар. Инициативни группа кийчйир Iилма-тохкамий программа, экспедици чакхъяккхара оперативни план, материально-технически Iалашон деша. Экспедиционни кема а лаьрхIа «Обь» яхача дизельэлектроходах пайда эцилга лаьрхIар. Экспедици 1955 шу чакхдоаллаш форда тIа яла торо хургйий эйр.

ЧIоагIа гIоздаьлар тхо, правительства Антарктике экспедици яхийтара предложени къоабал а яьй, из вIаштIехьйоаккхилга Iилмай Академена, Фордий флота Министерствана, чкъаьрий промышленноста Министерствана, гидрометслужба Керттерча управленена тIа а диллад, аьнна, хезача. Экспедици кийчъяра юкъе яхар министерстваш, институташ, заводаш, йоккхий коллективаш. Лоацца хана чухь — 1955 шера май беттагара ноябрь беттага кхаччалца — баь чакхбаьккхар Iалаьмате боккха болх. ХIаьта дуккха эзараш болча наха къахьегар бахьан долаш 1955 шера 30 ноябре лоа тIадиллача Калининградски порта причалера дIа а доладелар безача мухьах детта СССР Iилмай Академе ЦхьоалегIча комплексни антарктически экспедице доакъашхой тIабола «Обь» яха дизельэлектроход.

Антарктике, мадарра аьлча, цхьанна тайпара а бовзанза болча наькъагIа кема дигар капитана Мана, экспедицена керте вар Михаил Сомов. Сона тIадехкадар экспедице Iилма секретара декхараш. Антарктике советски тохкамаш делга вIаштIехьдаьккхадар Дунен халкъашта юкъера геофизически шу чакхдаккхарца дувзаденна.

Атлантике гIолла ялхлагIча материка берда йистошка «Обь» додаш хинначa дерригача 35 дийнахьа кема тIа чуйнна кийчон болх беш хилар. Цу ханналца цхьаккха а советски саг Iовессавацар Антарктида берда тIа, тхога дацар тешшаме дола форда тIара никъ бара карташ, лерттIа оттаяь йола лоци яцар. Кхыметтел юххьанца Iодоссара йола моттиг а наькъа долхаш мара юххера а къоастаяь яланзар.

ХIара мехка тохкамаш дара районаш Дунен халкъашта юкъерча геофизически комитето къоастаяьяр. Советски Союзо белгалъяьяр Дейвиса форда йистера Малхбоалехьен Антарктида район. Вай Iилмахой чIоагIа Нокса Берда йиста безам тIабаха бар, цхьабакъда, цунна вайл хьалхагIа заявка еннаяр американцаша. Иштта безам хиннабар малхбоален дIоахала 78 градуса тIа станци йилла, цхьабакъда, кхы а хьалхагIа цига ховшилга лаьрхIар австралийцаша. Цудухьа «Обь» яхача кема каюткомпане 9 декабре яьча экспедице кулгалхой кхетачеи тIа тIаийцар эггара хьалхагIа Депо бухте Iодоссара бола соцам. Из гучаьккхай 1913 шера Моусона экспедице, — цу хана денз цхьаккха а саг вессавацар цига.

1956 шера 5 январь. Цу хана денз 10 шу даьннадоллашехь, селхан хилча санна, хIанз а дагадоагIа сона цу дийнахьа хинна гIулакхаш. Тхох нагахьчо яь еце наб янзар цу бус. Нах гIозбаьнна а деташ айденна а бар. Уж, каст-каста палуба тIа а бувлаш, кIирбелле дIахьалха хьежар, дагайоалла берд - йисте бIаргагорга дог доахаш. Цхьабакъда, бийсанна ши сахьат даьлча дикъача дехко къайладаьхар тхо, хIаьта «Обь» дрейфагIа а дижар. ДIаьха пхи сахьат дIадахар. ТIаккха тхона бIаргагучча боккъала а башха хувцаделар Iалам: маьлха зIанараша дохк эккхадир, сийна сигале гучаяьлар. Тхона хьалхашка урагIъяха латтар итташ айсбергаш-вымпелаш, антарктически материка тIакхоача моттигаш лорае эттача санна; хий баьде-сийнача беса дийрзар, хIаьта ерзан йола айсбергий шан оагIонаш малхага сигала беса лепа а яьлар.

Тхо материкана дIатIадахар, цхьабакъда, из мадарра кхетаду материка тIадахар дацар. Материк ше гуш яц — из сомача шан пордоно къайлаяьккха я. Тхона хьалхашка ше мадарра Iалаьмате йоккха а шаво хьаеллаяь, гIар-тата доацаш унзара улла а Антарктида—чакхъяллалца йиза къайленаш йоахка материк ер я-кх.

Боцмана полубака тIара Iотосс трап, тIаккха цу тIа гIолла ша тIа боал эггара а сатем боацараш. Юххьанцара советски нах антарктически материка тIа ба. Моттиг тахка йода опыт йола альпинист профессор Александр Гусев керте а волаш йола лыжникий группа. Оаха хьоашал тосс даиман Антарктиде яхаш йолча тамашерча, «сага хьисаперча» хIамашца — Аделе пингвинашца. Уж чIоагIа хьаувш а тешаш а я. Массе а оагIонгахьара сихъенна тIаухача чот са яь варгвоацаш дукхача цу Iулаша дукха ха ялалехьа айхха го бу кемана. Таташ лелх кема лебедкашка, дIа-са ух йIаьха стрелаш: ша тIа Iойаоассаю самолетий доакъош чудола еза яьшкаш. Наькха йовхьамаш массехк сахьат далалехьа бронза беса баьдъерзаеш, селла чIоагIа маьлха зIанарех хьалдиза да фо.

Александр Гусева группа юхайоагIа. Сатем беш дацар разведчикаша дена хабар: Депо бухта районе овлангара породаш хьалъараьнна моттиг яц, станци йилла йиш яц. Экспедице начальника тIазц массехк дийнахьа укхаза совцара йола решени, самолеташ вIашагIа а ехке, гаргахьара Антарктида районаш фегара таххар духьа.

Тхона гобаьккха шан яьссале я. УрагIбаха латтача паччахьа Мэре Лаьттан берда тIехьашка хIанзза дIакъайлабаьннача маьлхо дошо бесара къегаю горизонта тIа соцаенна латтача морхий кIалхара йистош. ЦIелах увш кIайча мраморах яьха йоланна санна хеталу кема тIара дIахьежача гаьннара бIаргагу айсбергаш. Цхьабакъда, цхьа кIеззига ха яьннача гIолла малх къайлабаьннача оагIонгахьа тIа-тIа сийрдагIа лепа баьлар цIелах увш сийнача оала — маьркIажа боад къовлабала а кхелхьа сатасса доладелар.

Антарктида берд-йистошкара хьалхара ди йистедаьлар, доладелар шоллагIдар...

ТIехъяьнна дика еце а, эггара дикагIа аьттув болашагIа хинна хилар Хасуэлла гIайрена духхьалара бердйистера моттиг. Цига дIедахар тхо 15 январе, хIаьта цу дийнахье а цу цIи йоацача берд-йисте цхьа ха яьннача гIолла Бакъдолчун Бердйист аьнна цIи тиллар цунах, эггара хьалхара советски обсерватори нах баха поселоки йилла йола а ялар. ХIаьта кердача поселках Машара поселок, аьнна, цIи тиллар, 1820 шера ялхлагIа материк гучаьккхача эггара хьалхагIа Антарктиде яхача эрсий экспедице кема сийна.

Берригача экспедице доакъашхоех — Iилма болхлоех, морякех, радистех, механикех грузчикаши гIишлошъераши хилар. ХIара денна вIалла дага доаца чоалханера гIулакхаш, халонаш, кхерамаш нийслора. ХIаьта машара поселок хьалъешм латтар. Шийна улув гIолла цIеннача цIеной улица хьахиннача кхеран гув тIа 13 феврале торжественно хьалъегIар советски паччахьалкхен байракх.

ХIанз Антарктида тохкамаш де йолаеннай 11-гIа советски Iилма экспедици. Гаьнарча шан лаьттан тIа дIадахача 10 шера вай полярникаша баь болх Iалаьмате доккхий толамаш дахарцеи гучадахараш дарцеи сийлахьа белгалбаьннаб. Антарктически материке тIехен тIа тIехь-тIехьагIа кIезиглуш йоагIа «кIай Iатташ».

(АПН).

ДУНЕН ТIАРА ДУККХА ЯХА ХIАМАШ

А. ТАМБИЕВ,
биологически Iилмай кандидат

Хьатlаэттад 1966 шу. Кхы цкъаьккха шу а тlаккхетаргда вай хана. Шу — вай вахарера зlамига юкъ яц. Хlаьта Лаьттан тlа я шу йиззача ковна чу кхесса зиратилг миссел мара доацаш йола организмаш.

Iалаьмате доккха гаьн чактар баьде-баьццарча пирамида хьисапе сигалдахад. Жlакаш ухаш йолча, цlе бесса-мора коаст тlайоаллача шодамаш долча сомача ткъовронаша дагайокийт нийсса ах хьайийла фо деттарг.

Оакхарий дараш санна нахьараш долаш, кхерак даь дагараш леладеш хинна эггара хьалхара нах ихаб укхаза чарехье га геттара къоне йолча хана. Дlанхад бlаьш а ззараш а шераш.

Гаьна юхе гlолла тlо-никъ биллаб, цу тlа гlолла цакаддаш УД машинаш, сигала гlолла лар юташ дlаух реактивни оалхазараш.

Цкъа гаьна дlатlавакар массехк саг. Дукха ха яьккхар цар из юсташ, къувсаш, кулгаш лестадеш. Дукха ха яьккхар цул кlеззига зlамагlа йола вампал-га хоадаеш боахкаш. Лаьрхlачул тlехьагlа цецбаьнна гlараш яьлар массе оагlорахьара. Ушалийла тlаьннача мексикански кипариса 10 ззар шу дар! Кхеран бlаьшерера денз вай деношка кхаччалца долча адамий историн теш хиннай из.

Вайна хlанз цунах теша хала дале а, Лаьттан тlара корайоагlа цу кипарисал цкъаи ахаазеи къаьнагlа йола гаьнаш. Австрале малхбоалехьарча хи йистаца, довкъош тlа гlолла Тайжача океана йисте Iотlаотташ йолча джунглешта юкъе кхо метр дlаьха сома гlа лаккха урагlдихьад макрозаме салговника. Цхьан хана Лаьттан тlа шерра даьржа хиннача тайпан тlехьен ала хена тlара Iоежача урахайна ягlача йоккхача шишкана тара ба, Iолийгача гlаний мергlилгаша дуккха ззараш шерашка хена тlа хьахилийтай хьахьайнача коаста хьисапера панцирь, хlаьта цу тlа гlолла удаш оалхазараш лел зунгатийи чоапилгаши луцаш.

Садоаллаш а лаьттагlара хьалтlаьнна а цхьаккха хlама яц хlанзалца хьагучаьнна ханна макрозамел (15 ззар гаргга шу) йоккхагlа а йолаш. Цунгара а ушалийра тlаювлача кипарисагара а дlаиккхача вайна йовз 4 ззар шерага кхаччалца яхаш йола мамонтова га.

Субтропикашка, цу даькъе вайцига Кавказеи Крымеи а, дуккхача моттигашка тlаювлаш я мексикански ушалийрча кипариса фух йола, массаза а баьццара латта, яхаш тоъал дукха ха йоакихаш йола, вешта аьлча 2000 шерага кхаччалца яхаш йола кипарис. Вай мехкашка эггара дуккхагlа яхаш йолча гаьнех я ззар шерага дlакхоачаш йола наж. 40 метр лакхеи 10 метр гаргга сомеи йола нажаш-вампалаш нийслу Беловежски хьунашка.

300—400 шу доакхх лиственницо, дихко, хьехо. Хьунагlа нийсъяла тарлу вайна кхо бlаь шера латта Iалаьмате йоккха корсам, хlаьта корта аркъала а берзабаь цунга массе оагlорахьара хьежа вай доалача юкъа когашта кlалхьоргьяр вай цун ханара брусника кlотарг. Бlаь шерага кхаччалца ях береза, осина, миинг.

Лаьттагlара хьалтlайоалача хlамаел дуккха а кlезигагlа ях садоакха хlамаш. Из тамаш а яц: вахара процессаш дуккха а сихагlа хул царна чухь. Хlанзалца хьа яйзача садоахкача хlамаех эггара дукхагlа ях пилла хьисапера богапхьид. 200 шу совгlа ха яьккхай цо Лондонски зоопарке яхаш. Панцира мугlарчех Iилмахоша гучадаьккхачох, эггара дьалха хьалаьцача хана а хиннай из дизза бlаь шу даьнна. Цунга хьажа ихаб Свифти Теккерейн, Диккенс а Бернард Шоу а. Цхьабакъда, цу флегматични бога-пхьидах нагахьа кулг тохаш хиннадец цунга хьажа баьхкараша. Хаьхошца мара дlаlамаш хинна йоацачоа тара я из, хlаьта цул тlехьагlа царел тlехьаюсаш а хиннай.

Оалхазараш зlокарек чlовгаш тувсилга дагалаьца башхе дукха ха а яц, хlаьта чкъаьрашта лакех чlовгаш тувса йолаь геттара дукка ха я. Ховш да, чlуг йоаллаш болча щука яхача чкъаьро 267 шу даьккхалга а Германе XV-гlа бlаьшере чакхйоаллаш хьалаьцалга а. Цкъаза чкъаьрашта чlовгаш тувсарца сакъердалуш хиннаб паччахьащ, гучох, паччахьалкхен гlулакхех мукъабоалар духьа. Екатерина II-чун паччахьал чакхдоаллача хана Царицынски Iамарч докъадеш латтеш колдалара коребаьб Iалаьмате бокккха щука. Лакех гlолла чакх а яьккха цунна елла хиннача чlугах гуш дар «паччахьа Борис Федоровича из Iам чу хийца хилар».

Дукхагlа бахарга диллача щукаца къовсалургболаш цхьаккха а чкъаьра бац. Бlаьшерога кхаччалца бах сом. 300 килограмм безеи 5 метр бlаьхеи болча цу Iалаьмато боабашк е жlали хи кlал дихьа Iац, из кхераме ба лувчаш доахкача бераштa а кхыметтел боккхийчарна а. Осетро 70 шу доакхх, карпо — 40 шу. Фарель 24 шера, скат — 14 шера, форда чура окунь — 10 шера бах. Мадарра аьлча, форда чура дараш санна долча сатем боацача хьалашка чкъаьра кlезигагlа бахаш хилар гучадаьннад.

Садоахкача хlамашта юкъа а хул дукха яхаш йола хlамаш.

...Маска а тlаелла Тайжача океана кораллови рифашта юккъе гlолла нек деш долх вай. Бух тlа хьалтlаьнна я листа баьцоагlаш, цига я Iалаьмате дукка хьахараши къоргаши. Циггача гучайоал боккхача гергача кхерах йоалла къорг. Из кхера бац, тридакна яха Iалаьмате йоккха садоалла хlама я. Йloaхалла ши метр совгlа я из, хlаьта еза а хила мег массекк бlаь килограмм. Гоннахьа сатийна я, цудухьа талгlеш етташ санна йистош а йолаш дола айкха доахка ноглаpгаш хьалдийлар тридакно. Цхьа бахьан а кхерам тlабоагlаш хилча, хий тохаделча, боанг санна вlашкакхет ноглаpгаш. Жlовхьараш лувцараша дувц цу ноглаpгашта ког юкъебаха шоаех цхьабараш байна моттигаш я яхаш. Из тайпа моллюскзампал 100 шерага кхаччалца ях фордашка.

Рака хьисаперча садоахкача хlамаех 25 шерага кхаччалца хи бухерча шоай къоргашка ях массазаръяр санна йола хи чура рак. Хlаьта а, садоахкача кагийча хlамай ха йlаьха яц. Юкъ-юкъера цхьаяраш ха йlаьха йолаш нийслой а. Нокхараштa юкъе эггара дуккхагlа дах — 5 шерага кхаччалца — кхал нокхарий, шу гаргга ха йоакхх маlача нокхараша, 9 бутт— болх беча нокхараша а.

Обмен веществ интенсивни яле а, дукха дах оалхазараш.

Уж дукха дахаш хилар хьахьокх карaIемача попугая. Брема а тlехьа яздаьд 5—7 шу даьнна йолча хана лаьца, карaIамаш йола сира попугай шоайцига 73 шера яьха хиларах. Кепа йоазон бlарчча оагlув ешаш хиннай цо. 1732 шера Добрая Надежда яхача мысера Лондоне дайтад Англе паччахьа Иакова хинна, кач дошо гlоз а боаллеш дола лаьча. Цу гlозар тlа оттаяь ха хиннай — 1610 шу.

Бlаь шерага кхаччалца ях хьаргlаш, гlур-гlажаш, зоопаркашка 60—70 шера яьхай бов, гlаpгlураш, кондораш.

Коа тlарча оалхазарашта юкъе эггара дуккхагlа ях гlажаш — 40 шу. Оамал эггара халагlа хила мегаш я къаенна кхал гlажаш. 33 шера ях боабашк, 20 шерага кхаччалца — котамаш.

Буц юа хьайбаш хьахинна а цар лаьтта дlалаьца а башха дукха ха яц. Царех эггара дукхагlа дахараш пиллаш лархlа мегаргдолаш да: кlомсарашка хьежача гучадаьннад цар бlаь шу совгlа ха йоаккхаш хилар.

Ха йlаьха хиларга диллача пилл дlадаьлча, шоллагlча моттиге латт кхо хьайба: бобр, тайша ча, вир. Уж дерригаш а шовзткъе итт шерага кхаччалца дах. Наггахьа йолча хана 40 шерага кхаччалца ях говр, изал яхаш инкалаш а нийслу.

Оакхарий кlезигагlа дах. Цlагlара циск 28 шера дах, цlокъ, эггара дукхагlа даьхача а, 15 — 17 шера мара ца дахача метте. Ломо йоаккха ха 35 шу мара дац.

Тоъал дукха дах вай фух дараш — адама хьисапера маймалаш. Шимпанзе шийн 40 шу даьлча къоаналла ла, орангутанг—25 шу даьлча, эггара кlезигагlа дах гориллаш — 15 шерага кхаччалца. Уж орангутангаш а санна, тlа-тlа кlезиглуш да. Кlезигагlа дахача маймалашта юкъе пенсионни ханага — 46 шерага кхаччалца, — дак павиан, 36 шерага кхаччалца дак макаки.

Наьха ханех лаьца къаьстта статья язъе езаргья. Цудухьа лоацца дувцаргда вай царех. Вай Лаьттан тlа яхача са доаллача хlамашта юкъе ший шерашка диллача хьалхарча моттигех цаl лоац саго. Эггара дукхагlа ваьхав 185 шу даьнна хинна венгерски ахархо П. Кцартен. Дукха ха йоаццаш мара еннаяц 169 шу даьнна хинна турке Хаджер Иссек Нине. 150 шера ваьхав цlи хеза Махмуд Эйвазов. Цун ханара нах Кавказе хlанз а бахаш ба.

(1965 шера декабрь батта арадаьннача «Огонек» яхача № 52 йолча журнала тlара).

Дlадаха кхоачамбоацараш

Районе бахача наха лерттlа гlулакх делга — из да вай мехка ерригача культпросветучреждений керттера декхар. Къахьегамхошта политически культурни кхетам балара лоархlамера моттиг дlалоац юрташкарча клубаша.

Аз дувцаргда миштa кийчлу хьажарга тха Надтеречни района культпросветучреждениеш, малагlа гlулакх ду къахьегамхой салоlам лерттlа вlаштlехьбаккхара. Дика художественни коллективаш я района цхьайолча совхозашка, предприятешка, учреждениешка болх беш. Шерра-шера дукхагlа хул художественни самодеятельносте дакъа лоацараш, лакхлу цар говзал а. Хьалха хиннача республикански хьажаре дакъа лоацаш 350 саг вар, хlаьта аргlанарча хьажаре уж дуккха дукхагlа хургба.

Районе ейза а ца Iеш цул гаьнна арахьа а йовзаш я Надтеречни культура Щен художественни самодеятельность. Цхьайолча совхозий директораша, партийни, комсомольски, профсоюзни организацеша йоккха терко ю халкъа искусство дегlаккхувлара. Цар дика кхетаду мел лоархlам болаш да къахьегамхошта эстетически кхетам балар. Царех я, масала, «Знаменскийи» (директор нов. Кирилов), «Кругловскийи» (директор нов. Каперский) яха совхозаш. lанна кийчо яьй цу совхозий клубашка, библиотекашка. Пудухьа ба нар болх а лерттlа вlаштlехьбаьккха. Цхьабакъда, из ала йиш яц района цхьайолча культпросветучреждениеех.

«Верхне - Наурский», «Гвардейский», «Минеральный» яхача совхозий культура учреждениеша цхьаккха тайпара культпросветболх бац. Хlанд из иштта, аьнна хаттар дича, цу совхозий кулгалхоша оал, кхоачамаш дац, болх бе ховш бола нах бац. Ма хала да-кх цу тайпарча къамаьлах теша.

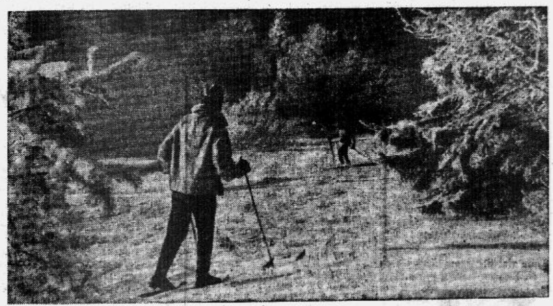
Дукха ха яц «Горскнефта» НПУ художественни самодеятельность вай республике цlи хеза хинна. Хlаьта хlанз? Самодеятельность я ала йиш йолаш яц, массехк номер юкъе йола программа.

Района цхьайолча культура учреждений болх воча хьала тlа хилара бехк ба комсомола районни комитета болхлой а. Самодеятельноста программа сакъердамеи тайп-тайпареи хилийтара новкъостал дац цар культпросветучреждений болхлошта.

Районерча культура Щенойи клубайи болх иштта эсала хилара керттерча бахьанех цаl да клубашта кулгалдеш специальни образовани йолаш, кхыметтел шоай болх бовзаш а безаш а бола нах ца хилар. Кхеталеш да иштта болча наха къахьегамхой хьашташ кхоачаш ца даpал совгlа цкъаза художественни самодеятельноста коллективай болх бохабеш хилар. Цу тайпара гlулакх эттар «Горскнефта» НПУ, Озернии Братскии чхьагlар доаккхача совхозий клубашка.

Цхьайолча клубашкеи культура Щеношкеи дика материальни база яц, хlаьта цу гlулакха бехктокхаме бараш из хилийтара йоаггlаш йола терко еш а бац. Из ала доагlа лакхе бийцача совхозий а цул совгlа Верхне-Наурски чхьагlар доаккхача совхоза а кулгалхоех.

Р. МУРТАЕВ,
КПСС Надтеречни райкома агитацеи пропагандаи отдела заведующи.

АРХАНГЕЛЬСКИ хьунашкара Iа. А. Вилачева сурт. ТАСС фотохроника.

Спортивни хоамаш

ШАХМАТАШ

Укх деношка городской шахматни клубе хилар маlача наха юкъерча республикански чемпионата хьалхара тур. Из чемпионат я вай республика Ленина орден ялара хетаяь.

Тlагlертта къовсам лоаттабеш хилар спорта мастер В. Дорошкевичи цхьоалагlа разряд йола города чемпион В. Мостовойи. Iаьржачарца ловзаш хиннача Мостовойс юххьанца ший пешка дlаелар Дорошкевича, цхьабакъда, цунах хайра атака хиланзар. 40 ход яь валалехьа ха йисте а яьнна Мостовой ийшар.

Мастералла кандидаташта Сергееви Брюзгинеи юкъе хиннача парте В. Брюзгин котваьлар. Мастералла кандидат волча Г. Мовшовича цхьоалагlа разряд йола А. Андрианов эшавир. Хlаьта Г. Сапронови В. Власови ловзаш хинна парти (диъ сахьата лейзачул тlехьагlа) цхьатарра позицеш а йолаш дlахо ловза безаш йисар.

Из тур дlахьоча хана клуба фойе шахматаш езараш мастералла кандидатаца В. Слеповца вlашагlкхийтар. Цига счет 15,5:5,5 а йолаш котваьлар В. Слепов.

Г. МОВШОВИЧ,
мастералла кандидат.

* * *

ВОЛЕЙБОЛ

28-ча январе город Иванове «А» классе чуйоагlача волейбольни командашта юкъе СССР-е хьалхара моттиг яккхара йола яхь йолалургья. Самардийнахьа цига ловза яхар вай волейбольни команда. Цхьадола хувцамаш хиннад команде. Хьалхагlа команда юкъе хинна спорта мастераш Р. Исмагилов, А. Марченко, А. Викторов команда юкъера дlабаьннаб, хlаьта цар когаметта команде ба СССР-а спорта мастер А. Гришини цхьоалагlа разряд йола П. Гореловн.

Кlезига къахьийгадац команда тренера спорта мастера Ивановен команда начальника В. Тунзинсен шоай команда вlашагlйоллаш. Яхь йолаялалехьа Тула яхача городе цхьан кlира тренировкаш еш хургья команда. коллектив. Туле из ловзаргья Ростова, Иркутска командащцеи РСФСР-а кагирхой сборни командацеи. Хlаьта СССР-е хьалхара моттиг яккхара хургйолча яхье дакъа лоацаргда Москва, Киев, Харьков, Алма-Ата, Рига, Баку, Одесса, ихьйолча городий командаша.

О. БАЗЫЛЕВИЧ.

* * *

ТЕННИС

«Трудовые резервы» яхача общества спортивни зале хинна истола тlарча теннисах ловзача хьалхара моттиг яккхара йола ерригсоюзни яхь чакхъяьннай. Хьалхара моттиг къувсаш яр, РСФСР, — Азербайджана, Армянски ССР, Грузе командаш. Яхье дакъа лоацараштa юкъе бар Европа чемпионата призер вола ереванец Вартаняни РСФСР чемпион Стрельниковн (г. Омск).

Яхьа тlеххьарча дийнахьа гучадаьлар низ болашагlа малагlаш ба. Вартаняни Стрельниковнеи юкъе хинна ловзар ереванец кот а воалаш чакхдаьлар, счет 2:1. Чемпионата финале ловза бокъо яьккхар котъяьннача Еревана команда.

Дика лайзар Российски Федерацера кагийнахи Арменера мехкарийи, цар шоллагlа моттиг яьккхар. Хlаьта РСФСР-а команда Калининграде хургйолча финале дакъа лаца бокъо яьккхар.

Мехкараштa юкъе массарел котъяьлар Погосова, кагийча наха юкъе спорта мастер Вартанян (шаккхе а Арменера).

О. НИКОЛАЕВ.

Итале коммунистий съезд хула ха хьатlаккхачалехьа

РИМЕ, конгрессий двореце, 25 январера 31 январага кхаччалца итальянски коммунистий XI съезд хургья. Цунах, шеко а йоацаш, Итале къахьегамхой а мехка берригача демократий а вахара юкъера йоккха событи хургья. Съезд чакхъяргья «Машара духьа, социализма духьа, берригача болхлойн демократически низмйн барт-цхьоагlон духьа» яха девиз а йолаш. Цу темах лаьца доклад ергья Итальянски коммунистически парте генеральни секретара новкъоста Лонго Дуидже.

ИКП — мехкара Iалаьмате боккха низ ба. Тахан цун мугlарашка вlашагlкхеташ ва 1 миллионали 600 эзарнели тlех саг. Уж ба болхлой, ахархой, батракаш, гlулакхера нах, интеллигенце викалаш. Мехка я итташ эзараш коммунистически ячейкаши парте секцеши. Мадарра аьлча, из да коммунистически ячейка е секци йоацаш йола провинци, город е юрт йоацилга. Коммунисташ ба парламенте, областной а провинциальни а советашка, уж ба дуккхача йоккхийча городий мэраш. Дlадаха парламентски хоржамаш долаш коммунисташта хьалхара 8 миллион голос еннай.

Хlанз, съезд хьаеллалехьа хьалхагlа, берригача мехка гlолла чакхъювлаш латт съезда хьалхара дискусеш.

Хlанзлехьа а партийни конференцешка къамаьлаш даьд эзараш болча ораторашa — парте мугlарерча членаша. Цар массане а цхьа барт болаш бехк биллаб Америка Вlашагlкхийттача Штаташа Вьетнаме леладеча гlулакхашта, Малхбузехьен Германи ядерни герзаца юхакийчъяра йолча американски политикана.

Рим.
(Телефонаца).
А. БЕЛОБРОВ,
(АПН—Радио).

ВIАШАГIКХИЙТТА IАРБИЙ РЕСПУБЛИКА. Нубийски юрташкара эггара хьалхара переселенцаш — дунен тlа эггара йоккхагlа йолча искусственни водохранилища чура — Наср яхача Iам чура хий дехкаргдолаш йолча районашка баха нах цхьа шу совгlа ха хьалхагlа нердача моттигашка баха дlабахар. Ком-Омбо яхача города областера дуккха лаьташ нерда даьхе а хинна дlаэттад царна. Шоай къаман традицешкеи Iаьдалашкеи хьежжа яхкаьча юрташка баха чубаьхнар переселенцаш. Юртий хlара группа культурни центр ший я, цун юкъейоагlаш школа, къаман говзалех йола кулга говзалаш Iомаю курсаш, больница а йолаш.

СУРТАШ ТIА: лакхе — Ком-Омбо районе йиллача Калабша яхача юрта сурт. Лохе — кулга говзал Iомаеча классе. Догамаш деш я йиlигаш.

Ю. Тыссовске сурт.
ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

ЗАБАСТОВКАЙ БОЛАМ ШЕРЛУШ ЛАТТ

РИМ. Дlадаха 1965 шу Итале белгала хилар предпринимателаша къахьегамхой бокъонаштеи цар даьхача толамаштеи тlагlертам барца, аьнна, пресс-конференце дlакхайкадаьд ВИКТ-а генеральни секретара А. Повеллас. Цо аьннад, предпринимателаш гlерт къахьегамхой чотах итальянски промышленность эргаьккха тоае, хlаьта дlадахача шера бе болх боацарий дукхал 50 процент алсамъяьнна хилар дlа а хайтад.

Даьша леладеча гlулакхашта, аьннад ВИКТ-а генеральни секретара, итальянски къахьегамхоша тlагlерт-та къовсам лоаттабарца жоп деннад. Промышленноста 25 отрасле болхлошка Iалашдуденнад керда къахьегама соглашенеш елга. Лоархlамера толамаш — алапеш алсамдоахилга, балха ди лоацделга шоай къовсам бахьан Iалашдуденнад лаьттанца къахьегарашка. 1966 шера перспективаш ювцаш А. Повеляас белгалдаьккхад, ер шу алапеш алсамдахийтара, бе болх хилар лорадара, профсоюзни бокъонаши мукъаленаши шеръяра тlехьа миллионаш болча къахьегамхоша кlирбаь къовсам лоаттабара белгалонца, аьнна.

Римера хьахойташ махиллара, социальни Iалашон учреждений 85 эзар болча гlулакхерча наьха кхаь денна йола забастовка йолаеннай Итале. Забастовка дlахьийнай шоай алапей хьакъехьа хувцалуш йола шкала лелаелга юкъедоаладарах дола шоаш хьадехараш правительства дийца къоастаде ца тигачул тlехьагlа.

* * *

НЬЮ-ЙОРК. Дlадахача шера США белгалдувлаш хиннад забастовкай болам дlахо дегlаухаш хилар.

США къахьегама министерства сведенешка диллача, 1965 шера 3860 забастовка хиннай, царна юкъе дакъа лоацаш 1 миллионни 480 эзари болхло а волаш. Дукха хlама ца эшшаш еррига забастовкаш йолалуш хиннай предпринимателашцарча коллективни договорий ханаш йистеювлаш. Забастовкаех дукхаяраш йистейийннай болхлоша хьадеха алапеш лакхделгеи къахьегама хьалаш дикагlа хулийтилгеи кхоачашдарца.

(ТАСС).

БОННА АРГIАНАРА ПРОВОКАЦИ

МАЛХБУЗЕХЬАРА БЕРЛИН, 17 январь. (ТАСС). Тахан укхаза дlайолаелар боннски парламентарей демонстративни заседанеш. Бlарчча кlиранна хlана лац аьнна йlаьхлургйолаш йолча цу заседанешка дакъа лоацаргда боннски бундестага виъ бlаь совгlча депутатои массехк малхбузенгермански министрои. Боннски политикаш селлара дукха вlашагlкхетара юхьиг дlайолаяьй шоай паччахьалкхен доазонел гаьнна арахьа ХДС—ХСС-агарчеи паргlатача демократически партегарчеи бундестага фракцей правленей заседанеш укхаза ярца. Боннски парламентарей безам ба парламентски фракцейи комиссейи заседанеш укхаза е. Цу тlа а, керттерча даькъе комиссей заседанеш ергья ГДР доазонна йистте — Бранденбургски коанаlарий районе ягlача, хьалха рейхстаг чухиннача здане чу. Бонна цу аргlанарча провокаце лерхlар — Европа юкъмоттиге политически кхохкам лоаттабелгеи германски дош дlахо машара наькъаца къоастадара новкъарле елгеи.

ИНДИРА ГАНДИ— ИНДЕ ПРЕМЬЕР-МИНИСТР

ДЕЛИ, 19 январь. (ТАСС). Инде премьер-министра декхараш кхоачашдеш хиннача Гулзарилал Нандас мехка президентага Сарвапали Радхакришнанга заявлени еннай Индийски къаман конгресс яхача доалдеча парте нерда лидер Индира Ганди харжарца дувзаденна шийн правительства мукъаллийтар дехаш. Президенто Нанде кабинет мукъа а яллийта Индира Гандена тlадиллад нерда правительство вlашагlйоллилга.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Сахьат саца а кхелехьа

«УнахцIено» яхача журнала январски номер тlа кепа теха арайргйолаш я «Сахьат саца а кхелехьа...» яха Яранцев Бориса очерк. Кердачун кепа йоазон Агентства арайоаккх из, журнала редакцегара мукъа а болаш!

Сахьато занг-занг йоахар...

Брянски областной больница отоларинголога юха а вlаштlехьдаланзар ший ханнахьа — цхьайттлагlчох ах даьлча чугlолга.

Хlаьта цунна бехке из сахьат: кепах товеннача зlамигача саго пхьарсах доалладаь из моллагlдар а санна дола «Победа» дар. Хlанз ше бехке хилар, кхераьалар юхьа тlара холуш волча зlамигача саго, сендухьа кхувдаю а ца ховш, лорага дlакхувдаю сахьатах яьлла оасилг.

— Лор, хlанз фу дергда? Эттlавергва Iа?

— К. Владимира багара малара хьаж йоагlа, тlеххьарча ах сахьата малар кертера даьнна хьаккета цун кхийнадале а.

— Маца диад Iа из?

— Ах сахьат хьалха, — ткъаь шиъи ноль-ноль яьлча, — хьаккхашта жоп делар Владимира.

Лор ший сахьата тlа хьежар — сайрийна итт сахьати шовзткъе пхиъ минути яьннаяр. К. эттlаве везанзар; Петухова зlамигача сага кlаьдача къамарга чура сахьат хьадаьккхача хана цу тlа дизза цхьайтта сахьат даьннадар. Хlаьта, массаза а санна, занг-занг а йоахар хьадаьккхача сахьато.

— Эъ! — цец а ваьнна, гlад а ваха, цlогlа даьлар Владимирга. Цул тlехьагlа, цlий а венна, корта Iочубахар. — Хиннар кlеттехьа а хьога дlадувца ланзар сона, лор, хьо эгlазгlоргва моттар сона. Къовсам а баьнна диадар аз из даькъаза сахьат. Разведчикаш бувцача книжкаш тlа язду, йиа а йиа къайлаяккха йиш я, нагахьа санна лаца а лаьца чухьоже, из кора а йоагlаргьяц, хlаьта донесени — хьажалахь мичай, — ший гаьга тlа кулг техар зlамигача саго.— Цхьабакъда, са новкъост цунах теханзар. Тlаккха къовсаделар тхо. Бакъдар аьлча, малара дагахьа дар тхо...

Лора тlаьръюкъе диллача наькъа даха денача сахьато занг-занг йоахар. Ираза, кlаьда къамарг хоадае кхийнадацар сахьата кортиг тlера дlайккхача ирала.

Сахьат — диагностически кабинета саьнгга латта йоккха ши яьшка дlалоацача коллекце экземплярех цаl да. Экспонаташ щита тlа хьалъэккай, из кийчъю областа лорий конференце дlахьокха; укхаза да чопилгаш, къаьста ахчаш, будильникий дlоагlаш, хьастамаш, кхеш, шахматни ферзь, пхьарсах доалло ши сахьат.

— Укх щита тlа экспонаташ кlезига я. Керттеръяраш кердача цlеношка даьхкачул тlехьагlа хlанз а яьшкашкара хьаяьхаяц оаха. Хьажал булавкага. Гой шоана? Хьабеллабенна. Поезда тlа цхьан гражданина биа хиннаб ер. Из отпускагlа водаш хиннав, гlадваха волча цо меннад. Хlаьта, зелаш, булавка къамарга чу ира бухь лакхехьа а болаш боаллаю! Хьалхагlа булавка къамарга чу халла дlакъайлар оаха, цул тlехьагlа маьхийлувцаргаца хьалбаьккхар.

Цу тайпара дола 860 истори да кабинета саьнгга латтача яьшкашкардар. Тайп-тайпара да уж историеш, шоаех цхьадараш доккхий вонаш даьнна а, масала, шахматни ферза истори санна дола вожаш фаьлг ба аргдолаш а. 23 шу даьнна вола В. Николай шахматни партех эшавеш хиннав. Шийца ловзашвар дlа мавирззанге а тlаккхийтта ферзе хьа а ийца... дlакхаьллай цо.

Петухова истола тlа Iоттайир номераш уттаяь йолча пакетилгех, чкъаьрий а дулха а тlеххех, къаьстача ахчаех йизза йола яьшка. Тамашийна хlама! Дото ахча кlезига дар, хlаьта цlастадар — гаьнна дукхагlа кхоккха кепигаши шаьши — дуккха а дукхагlа дар. Сендухьа?

— Зlамигача берага кепиг е ши кепиг дала яхьац нана, хlаьта кхо кепиги шайн уж доккхагlа доландаь сагота а йоацаш дlалу цо, къамарга гlорг мичад аьле. Уж да-кх оаха хьадоахараш а. Гой шоана, бlаьхий миштаб? — вел Григорий Аввакумович. — Цу шаьех аудиометр эца йиш я!

Кизгахи никелахи яь йоккха прибор хьа а хьекхар Петухова.

Хlанз берригача больница отделене лорашта хов къамарга уха сов хlамаш хьаяха. Хlаьта 1948 шерралца хlара чоалханера хатар массаза хила Москве кхувла безар пациенташ. Укх тlеххьарча хана кlезигденнад доктора Петухова коллекцена тlаетталу экспонаташ «ебилга»: районни больницай дуккха а лораш Iемаб къамарга уха сов хlамаш шоаш хьаяха.

Моллагlча а коллекционера ловца боаккхаш хилча, цун коллекци ебийла оалаш да. Хlаьта вай безам ба Петухов Григоренеи цун коллегаштеи цар коллекци кхы ма ебийла, аьнна ловца баккха!

(АПН).

ЛадувгIа, хьажа

19 январь, 1966 шу

РАДИО: 6.30 — Нохч-ГIалгIайчен лаьтта леладархо (гlалгlай меттала). 6.45 — РВ-23-и УКВ цхьоалагlча программи гlолла музыка. 6.45 — Горсете гlолла хоамаши ашараши. 7.10— «Грозненский рабочийи» «Комсомольское племяи» газетий обзор. 7.20 — Передачай программа. 8.15 — «Сердало» газета оагlонаш тlара. 8.25 — Концерт. 8.45 — «Къона тlехье» (эрсий меттала). 16.00 — Къамаьл ду радио общественни редакце (нохчий меттала). 16.15 — «Къонал» яха передача (эрсий меттала). 16.35—«КПСС Центральни Комитета сентябрьски Пленума решенеш вахаре кхоачашъеш» яха беседа. 16.45 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала). 17.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.15 — Юрта боахама болхлошта дола концерт. 17.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

УКВ: 9.00 — «Вахар иле чу» яха музыкальни передача. 9.35 — «Ара цlераш» яха Устволье симфонически поэма. 10.10 — «Знаней дунен чухь никъ бар» яха школьникашта йола передача, 10.30 — «Композитор Соловьев-Седой» яха концерт-очерк. 11.25 — Глазуновеи Римский-Корсаковеи произведенеш тlара оттаяь духовой оркестрай концерт. 19.00 — «Къонал». 19.30 — «Лоамаш цlералла» яха радиокомпозици. 20.30 — «Ревоз Лагидзе иллеш» яха концерт. 20.50 — «Шимхара аре» яхача спектакла радиокомпозици. 22.45 — Чlондарган фортепьянан лаьрхlа Нечаева соната.

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.25 — Наьсарера школьникаш болча. Репортаж (гlалгlай меттала). 18.35 — «Йиlигаши кlаьнкаши» яха Ленина цlерахча культура Дворецa къоначa зрителa театра спектакль. Перерыв йолча хана телевизионни кердадараш. 21.10 — «Лоаман кхалсаг» яха журнал. 21.40— Журнал. 21.50 — Адамаши замеи.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Щеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахареи, промышленнии, юртбоахамеи, культураи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря—2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ04055. Заказ № 402.